

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

Juridiska institutionen

Juristprogrammet höstterminen 2019

Examensarbete 30 högskolepoäng

Handledare: Pernilla Marklund

Examinator: Therese Bäckman

Hävande av faderskap

*En studie av den svenska regleringen kring hävande av faderskap utifrån
principen om barnets bästa*

Sofia Holgersson

**GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN**

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Förord	5
Förkortningslista	6
Begreppslista	7
1 Inledning	8
1.1 Problembeskrivning.....	8
1.2 Syfte och frågeställningar.....	9
1.3 Avgränsningar.....	9
1.4 Metod och material.....	10
1.5 Disposition.....	13
2 Fastställande av faderskap	13
2.1 Inledning.....	13
2.2 Faderskapspresumtion.....	14
2.3 Faderskapsbekräftelse.....	14
2.4 Fastställande av faderskap genom dom.....	15
3 Hävande av faderskap	15
3.1 Inledning.....	15
3.2 Hävande av faderskap fastställt genom faderskapspresumtion.....	16
3.3 Hävande av faderskap fastställt genom faderskapsbekräftelse.....	16
3.4 Hävande av faderskap fastställt genom dom.....	16
3.5 Rättsgenetisk undersökning.....	17
3.6 Talerätt vid hävande av faderskap.....	18
3.6.1 Taleberättigade.....	18
3.6.2 Tidsfrist.....	19
4 Faderskapets rättsliga innebörd	22
4.1 Inledning.....	22
4.2 Vårdnad och omsorg.....	23
4.2.1 Omvårdnad, trygghet och en god fostran.....	23
4.2.2 Umgängesrätt.....	24
4.3 Underhåll.....	25
4.3.1 Underhållsskyldighet och underhållsbidrag.....	25
4.3.2 Underhållsstöd.....	26

4.3.3 <i>Underhållsskyldighetens upphörande</i>	26
4.4 Arvsrätt.....	27
5 Sociala konsekvenser av ett hävt faderskap.....	28
5.1 Inledning.....	28
5.2 Ifrågasättande av faderskapet.....	28
5.3 Relationen mellan barnet och den tidigare rättsliga fadern.....	29
5.4 Fastställande av nytt faderskap.....	30
5.5 Psykologiska konsekvenser av ett hävt faderskap.....	30
6 Allmänt om barnets bästa.....	31
6.1 Inledning.....	31
6.2 Barnets bästa enligt barnkonventionen.....	31
6.3 Barnets bästa enligt svensk rätt.....	33
7 Barnets bästa vid hävande av faderskap.....	34
7.1 Inledning.....	34
7.2 Intresset av kännedom om genetiskt ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer.....	34
7.3 Intresset av att ha en far som fullgör det sociala faderskapet och att det finns skydd för ett etablerat familjeförhållande.....	35
7.4 Barnets intressen i Europadomstolen.....	37
8 Avslutande analys.....	39
8.1 Inledning.....	39
8.2 Konsekvenser av ett hävt faderskap.....	40
8.2.1 <i>Sociala konsekvenser</i>	40
8.2.2 <i>Ekonomiska konsekvenser</i>	41
8.2.3 <i>Konsekvensernas omfattning</i>	42
8.3 Regleringens förenlighet med principen om barnets bästa.....	43
8.3.1 <i>Inledning</i>	43
8.3.2 <i>Hävande av faderskap – för vems bästa?</i>	44
8.3.3 <i>Faderskap i förändring</i>	46
8.3.4 <i>Överensstämmelse – för barnets bästa?</i>	50
8.3.5 <i>Några synpunkter kring framtida reglering</i>	53
9 Slutsatser och avslutande kommentarer.....	56
Källförteckning.....	58

Sammanfattning

Vid ett barns födelse ska barnets far fastställas. Faderskap kan enligt svensk rätt fastställas på tre olika sätt: genom faderskapspresumtion, bekräftelse eller dom. Målsättningen med regleringen kring fastställande är att det genetiska faderskapet ska fastställas. Emellertid utreds det genetiska faderskapet sällan vid fastställande av faderskap, vilket innebär att det förekommer situationer där det saknas genetiskt släktskap mellan barnet och fadern. I sådana situationer finns det möjlighet att häva faderskapet.

Det är i första hand barnet och den rättsliga fadern, samt i vissa fall faderns arvingar, som har möjlighet att väcka talan om hävande av faderskap. För det fall barnet är minderårigt finns det dessutom möjlighet för modern att föra barnets talan om hon är ensam vårdnadshavare och förmyndare över barnet. Vidare finns det möjlighet för modern, i de fall hon inte är ensam vårdnadshavare och förmyndare över barnet, samt andra personer som saknar egen talerätt, exempelvis en man som tror sig vara barnets genetiska far, att få en god man förordnad som för barnets räkning kan väcka talan om hävande av faderskapet.

Talan om hävande av faderskap kan väckas obegränsat i tiden; det finns till exempel ingen tidsfrist inom vilket talan måste väckas. Att regleringen ser ut på detta sätt beror på att det presumeras vara barnets bästa att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer. Att ett faderskap hävs på grund av bristande genetiskt släktskap kan emellertid vara problematiskt ur ett barnperspektiv eftersom det kan innebära ett flertal konsekvenser för barnet. Med ett rättsligt faderskap följer nämligen ett antal rättsverkningar som exempelvis påverkar barnets rätt till umgänge, vårdnad, underhåll och arv. Vid ett hävt faderskap upphör dessa rättsverkningar, vilket kan innebära negativa konsekvenser för barnet i socialt och ekonomiskt hänseende.

I alla åtgärder och beslut som rör barn har det rätt att få sina intressen bedömda och satta i främsta rummet. Från barnets perspektiv finns det två intressen vid hävande av faderskap. Å ena sidan har barn intresse av att få kännedom om sitt genetiska ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer. Å andra sidan har barn intresse av att någon fullgör det sociala faderskapet och att det finns skydd för ett etablerat familjeförhållande. Dagens reglering innebär en kompromiss mellan dessa intressen eftersom överensstämmelse mellan rättsligt och genetiskt faderskap eftersträvas samtidigt som möjligheterna att pröva faderskapet i vissa fall begränsas med hänsyn till barnets intresse av ett bestående familjeförhållande. För det fall frågan om hävande av faderskap prövas i domstol ska emellertid faderskapet alltid hävas vid bristande genetiskt släktskap mellan barnet och fadern, obeaktat

omständigheterna i det enskilda fallet och vilka konsekvenser barnet kan drabbas av. Min mening är att det mot bakgrund av detta kan ifrågasättas om regleringen är förenlig med principen om barnets bästa.

Med beaktande av den svenska regleringen och Sveriges internationella åtaganden är min bedömning att det inte är förenligt med principen om barnets bästa att ett faderskap alltid ska hävas vid bristande genetiskt släktskap. Den svenska regleringen ger inte utrymme för att beakta det enskilda barnets bästa vid tillämpningen av regleringen. Istället har barnets bästa beaktats och format reglernas innehåll vid dess tillkomst. För att stärka barnperspektivet måste vi se situationen från barnets perspektiv. Ett återinförande av den tidigare gällande tidsfristen för hävande av faderskap vore en bit på vägen, men en sådan reglering räcker emellertid inte. För att kunna tillgodose varje enskilt barns bästa i frågor om hävande av faderskap är det viktigt att vi beaktar omständigheterna i det enskilda fallet och ser frågan från det enskilda barnets perspektiv.

Förord

Nio terminer, motsvarande fyra och ett halvt år, på juristprogrammet på Handelshögskolan vid Göteborgs universitet har nu gått och jag kan snart titulera mig jurist. Det har varit ett antal tuffa år och jag vill rikta ett stort tack till min sambo Calle som under hela tiden hjälpt och pushat mig i mina studier. Jag vill även tacka min mamma som under alla dessa år hjälpt mig inför tentor, tålmodigt läst igenom mina uppsatser och bara funnits där ett samtal bort när jag behövt henne. Dessutom vill jag tacka resterande familj, vänner och studiekamrater som under dessa år stöttat mig, ni är guld värda!

Jag vill även tacka min handledare Pernilla Marklund, som under arbetet med examensuppsatsens gång gett mig konstruktiv kritik, uppmuntran och inspiration.

Sofia Holgersson

20 december 2019

Förkortningslista

Barnkonventionen	FN:s konvention om barnets rättigheter
Barnrättskommittén	FN:s kommitté för barnets rättigheter
Blodundersökningslagen	Lag (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
Europakonventionen	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
Föräldrabalken	Föräldrabalk (1949:381)
FN	Förenta nationerna
LB III	Lagberedningens förslag till barn utom äktenskap m.m. 1915
NJA	Nytt juridiskt arkiv
NOU	Norges offentlige utredninger
Prop.	Proposition
RH	Rättsfall från hovrätterna
RÅ	Regeringsrättens årsbok
Rättegångsbalken	Rättegångsbalk (1942:740)
Socialförsäkringsbalken	Socialförsäkringsbalk (2010:110)
SOU	Statens offentliga utredningar
Ärvdabalken	Ärvdabalk (1958:637)

Begreppslista

Assisterad befruktning	Assisterad befruktning innefattar olika befruktningsmetoder som sker delvis utanför kroppen vid ofrivillig barnlöshet. Det finns två huvudsakliga typer av assisterad befruktning: insemination, där spermier hanteras utanför kroppen, och in vitro-fertilisering (IVF), där spermier och ägg hanteras utanför kroppen. ¹
Genetiskt faderskap	Genetiskt faderskap föreligger för den man vars spermier bidragit till ett barns tillkomst.
Presumtiv fader	Den man som är eller förmodas vara ett barns genetiska far men som inte är rättsligt erkänd som far benämns presumtiv fader.
Rättsligt faderskap	Det rättsliga faderskapet avser den man som är rättsligt registrerad som barnets far och därmed har vissa rättigheter och skyldigheter gentemot barnet.
Socialt faderskap	Den man som tar hand om barnet och utövar en faders uppgift oavsett om han är barnets genetiska eller rättsliga far utövar ett så kallat socialt faderskap. Det handlar exempelvis om att ge barnet omvårdnad och trygghet.

---

¹ Statens medicinsk-etiska råd, *Assisterad befruktning*.

1 Inledning

1.1 Problembeskrivning

Föreställ dig ett barn som från ett års ålder enbart bott med sin far. Barnets föräldrar har under hela barnets uppväxt tvistat om vårdnaden, och när barnet är elva år är vårdnadsfrågan åter uppe i domstol. Eftersom barnet under hela sin uppväxt bott hos sin far, som varit en god far och verkat för ett gott umgänge med modern, föreslås att barnet ska bo kvar hos fadern. Först då berättar modern att fadern inte är barnets genetiska far. Barnet förses med en god man som för talan om hävande av faderskapet. Faderskapet hävs mot såväl barnets som den rättsliga faderns vilja och ersätts av en man som inte är intresserad av att utöva ett faktiskt faderskap. Eftersom den man barnet under hela sin uppväxt sett som sin far inte längre är barnets rättsliga far är han inte längre rätt part i vårdnadsålet. Målet läggs därför ner och barnet får flytta till sin mor som nu är ensam vårdnadshavare.²

Anledningen till att det rättsliga faderskapet liksom i exemplet ovan hävs mot såväl barnets som den rättsliga faderns vilja är att det i Sverige presumeras vara barnets bästa att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer.³ Om det uppmärksammas att ett barn har ”fel” far anses således en talan om hävande typiskt sett vara motiverad.⁴ Faderskapet ska i ett sådant fall rättas till. Regleringen motiveras utifrån barnets intresse av kännedom om sitt genetiska ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer. Barn har emellertid även intresse av att någon fullgör det sociala faderskapet och att det finns skydd för ett etablerat familjeförhållande. Eftersom olika rättsverkningar som exempelvis vårdnadsansvar och försörjningsansvar följer med statusen som rättslig far uppstår frågan om ett faderskap bör hävas enbart på grund av bristande genetiskt släktskap.

Intresset av kännedom om genetiskt ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer har tidigare haft mindre avgörande betydelse i svensk rätt än det har idag.⁵ I takt med DNA-analysens utveckling har dock intresset av att det rättsliga faderskapet överensstämmer med det genetiska stärkts eftersom det genom denna teknik har blivit enklare att fastställa vem som är ett barns ”verkliga” far. Utvecklingen i samhället på senare tid har

---

² Se beskrivning av ett verkligt fall i Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 49.

³ Schiratzki, *Barnets bästa mellan rättigheter och skyldigheter* s. 9 f.

⁴ Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 72.

⁵ A.a. s. 55 f.

emellertid medfört förändrade familjebildningsmönster, utvecklade möjligheter kring assisterad befruktning samt ett betonande av barns rättigheter.⁶ Denna utveckling gör att det kan ifrågasättas om det verkligen är motiverat att i alla situationer prioritera genetiska aspekter vid frågor om faderskap.

Frågan om fastställande av faderskap lyfts ofta i den juridiska debatten. Min uppfattning är att det även är dags att diskutera och granska regleringen kring hävande av faderskap. Är det rimligt att ett barn på grund av bristande genetiskt släktskap kan förlora den man det under många år sett som sin far på grund av att fadern eller någon annan inte längre är tillfreds i relationen? Vad är faderskap i så fall?

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att analysera om det är förenligt med principen om barnets bästa att ett rättsligt faderskap enligt svensk rätt ska hävas vid bristande genetiskt släktskap mellan barnet och fadern. Som ett led i att analysera om regleringen är förenlig med principen om barnets bästa syftar uppsatsen även till att undersöka möjliga rättsliga och sociala konsekvenser som kan följa av ett hävt faderskap. Vidare utreds och analyseras de intressekonflikter som gör sig gällande vid hävande av faderskap, nämligen barnets intresse av kännedom om sitt genetiska ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer samt barnets intresse av att någon fullgör det sociala faderskapet och att det finns skydd för ett etablerat familjeförhållande.

1.3 Avgränsningar

Uppsatsen avgränsas till att behandla hävande av faderskap, varför hävande av moderskap och föräldraskap faller utanför uppsatsens omfattning. Uppsatsen avgränsas vidare till att behandla situationer där hävning blir aktuellt på grund av bristande genetiskt släktskap. Uppsatsen kommer således inte att behandla hävande av faderskap efter adoption eller assisterad befruktning med donerade könsceller. Vid analysen huruvida det är förenligt med barnets bästa att häva ett faderskap på grund av bristande genetiskt släktskap kommer jag emellertid att snegla på regleringen kring hävande av faderskap efter adoption och assisterad befruktning med donerade könsceller.

---

⁶ A.a. s. 50.

Som ett led i att uppfylla syftet kommer olika konsekvenser ett barn kan drabbas av att analyseras. Vad gäller rättsliga konsekvenser avgränsas uppsatsen till att analysera barnets rätt till vårdnad, omsorg, underhåll och arv. Andra rättsliga konsekvenser ett hävt faderskap kan medföra, exempelvis påverkan på barnets rätt till namn och medborgarskap, lämnas således utanför.⁷ Även möjliga sociala konsekvenser kommer beaktas. Emellertid begränsas uppsatsen till att enbart beakta ett antal sociala konsekvenser som kan uppstå för barnet. Framställningen gällande konsekvenser vid ett hävt faderskap är således inte heltäckande. Eftersom uppsatsen syftar till att utreda huruvida det är förenligt med principen om barnets bästa att ett faderskap ska hävas vid bristande genetiskt släktskap mellan barnet och fadern avgränsas uppsatsen vidare till att beakta situationer där barn kan drabbas negativt av ett hävt faderskap. Det finns dock naturligtvis även situationer där barn kan påverkas positivt av ett hävt faderskap.

Eftersom uppsatsens syfte är att utreda om det är förenligt med barnets bästa att ett faderskap ska hävas om genetiskt släktskap saknas mellan barnet och fadern kommer talerätten i viss mån att beaktas. Emellertid kommer problematiken kring vilka som har eller saknar talerätt vid hävande av faderskap inte närmare att beröras.

Regleringen kring hävande av faderskap kan analyseras utifrån ett antal olika perspektiv. Syftet med uppsatsen är dock att utreda dagens reglering ur ett barnperspektiv, varför andra intressen än barnets inte beaktas i uppsatsen.

1.4 Metod och material

De metoder som används i uppsatsen är främst av utredande och analyserande art, detta eftersom syftet är att problematisera gällande rätt utifrån principen om barnets bästa. För att få en förståelse för den problematik som denna uppsats behandlar studeras de traditionella rättskällorna lag, förarbeten, rättspraxis, och doktrin i syfte att utreda gällande rätt på området. Vidare används de traditionella rättskällorna för att besvara frågeställningarna om vilka rättsliga och sociala konsekvenser ett hävt faderskap kan få för barnet. Eftersom sociala konsekvenser beaktats i större utsträckning i norsk rätt än i svensk rätt kommer även norskt material att användas i viss utsträckning. Någon heltäckande granskning och beskrivning av vilka konsekvenser som kan följa av ett hävt faderskap är det emellertid inte fråga om, dels eftersom sådant material inte gått att finna dels eftersom det inte ligger i uppsatsens

---

⁷ Barn kan enligt RÅ 2006 ref. 73 inte förlora sitt svenska medborgarskap efter ett hävt faderskap.

huvudsyfte.⁸ Det är emellertid relevant att utreda eventuella konsekvenser som kan uppstå vid ett hävt faderskap för att kunna avgöra hur regleringen förhåller sig till principen om barnets bästa; uppstår inga negativa konsekvenser för barnet är det svårt att tala om att regleringen är i strid med barnets bästa.

För att kunna analysera om nuvarande reglering kring hävande av faderskap är förenlig med principen om barnets bästa kommer de intressekonflikter som kan uppstå vid hävning att lyftas fram och analyseras. Barnets intresse av kännedom om genetiskt ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer samt intresset av att någon fullgör det sociala faderskapet och att det finns skydd för ett etablerat familjeförhållande kommer därför att beaktas. I uppsatsen kommer barnets bästa definieras utifrån dessa två intressen.

För att det ska vara möjligt att analysera regleringen i förhållande till principen om barnets bästa kommer FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) att beaktas. Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 och den är sedan dess ett juridiskt bindande dokument som innehåller bestämmelser om barns rättigheter.⁹ Att Sverige ratificerat barnkonventionen medför en skyldighet för lagstiftaren att se till att den svenska regleringen överensstämmer med konventionen, liksom en skyldighet för domstolar och andra myndigheter att tolka den svenska regleringen i enlighet med barnkonventionens bestämmelser.¹⁰ Barnkonventionen kommer emellertid att få ställning som svensk lag från och med den första januari 2020,¹¹ vilket innebär ett förtydligande av att de rättigheter som följer av konventionen ska beaktas i alla mål och ärenden som rör barn.¹² En inkorporering av barnkonventionen i svensk rätt kan dessutom förväntas påverka befintlig likväl som ny lagstiftning.¹³ Jag kommer i denna uppsats utgå från regleringen såsom den ser ut idag. Det är emellertid även intressant att beakta att barnkonventionen kan få större betydelse för den svenska regleringen kring föräldraskap efter den inkorporerats i svensk lagstiftning.

Även Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) liksom viss praxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) kommer beaktas för att kunna analysera

---

⁸ Uppsatsens huvudsyfte är att analysera om regleringen som innebär att ett faderskap ska hävas vid bristande genetiskt släktskap mellan barnet och fadern är förenlig med principen om barnets bästa.

⁹ SOU 1997:116 s. 15.

¹⁰ Prop. 2017/18:186 s. 60.

¹¹ Se lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter som träder i kraft den första januari 2020.

¹² Prop. 2017/18:186 s. 74.

¹³ A.st.

regleringen kring hävande av faderskap i förhållande till principen om barnets bästa. Europakonventionen gäller enligt regeringsformen (1974:152) 2 kap. 19 § och lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna 1 § såsom svensk lag och dess rättigheter ska tolkas och tillämpas i enlighet med Europadomstolens praxis. Sökningar i Europadomstolens databas för praxis samt hänvisningar i doktrin har lett fram till att intressanta rättsfall hittats och ett urval har skett efter den praxis som är mest intressant för uppsatsens syfte. Ett flertal mål har hittats där barns rätt att vara bibehållen en rättsligt fastställd far beaktats i relation till intresset av kännedom om genetiskt ursprung och en presumtiv faders rätt att få sitt faderskap fastställt. Endast ett av målen gäller ett barn som vänt sig till Europadomstolen, och frågan domstolen hade att avgöra var om hävande av barnets rättsliga far och fastställande av den presumtiva fadern stred mot barnets rätt till privat- och familjeliv enligt Europakonventionen artikel 8. I resterande fall är det istället den presumtiva faderns rätt att få sitt faderskap fastställt som prövats.

En svårighet med Europadomstolens praxis är att inget av målen som tas upp i uppsatsen finns översatta på svenska. Eftersom primärkällan har använts i största möjliga utsträckning har en självständig översättning skett från engelska till svenska. Det finns även praxis som inte översatts till engelska, varför engelska sammanfattningar i kombination med primärkällan använts för att tolka praxis. I de fall detta tillvägagångssätt tillämpats har engelska sammanfattningar, främst Europadomstolens egna sammanfattningar, lästs parallellt med primärkällan för att på bästa sätt minimera risken för att praxis tolkas felaktigt.¹⁴ Genom detta riskerar mindre avvikelser att förekomma, men min bedömning är att dessa inte bör vara så stora att framställningen är felaktig.

För att uppnå syftet med uppsatsen är, utöver lagstiftning, förarbeten och praxis, även litteratur av stor betydelse. Anna Singer är en av de svenska forskarna som skrivit mest om föräldraskap varför hennes verk är av störst betydelse för uppsatsen. Bland annat används hennes doktorsavhandling "Föräldraskap i rättslig belysning", boken "Barnets bästa – om barns rättsliga ställning i familj och samhälle" och artikeln "Sanning eller konsekvens? Om hävande av rättsligt föräldraskap" för att belysa och besvara frågeställningarna. Andra författare som gjort intressanta iakttagelser på området är bland annat Eva Ryrstedt och Johanna Schiratzki,

---

¹⁴ Detta gäller främst fallet *Mandet v. France*. För att få en förståelse för fallet har främst Europadomstolens egna sammanfattning av fallet använts, se Press release issued by the Registrar of the Court den 14 januari 2016, *Quashing a formal recognition of paternity at the request of the child's biological father did not breach the convention*.

varför även deras litteratur i viss mån kommer användas i uppsatsen. I den mån äldre litteratur används har efterkommande lagstiftning beaktats.

Då det för diskussionen huruvida dagens reglering är problematisk ur ett barnperspektiv hade varit intressant att se hur många faderskap som hävs och om det finns en tendens till ökning av antalet hävda faderskap har jag försökt få tag i sådan statistik. Sådan statistik har emellertid inte gått att finna, varken i motiv, litteratur eller på internet. Jag har även varit i kontakt med ett flertal myndigheter, såsom Statistiska centralbyrån, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Skatteverket och Domstolsverket, men det förefaller inte finnas någon myndighet som för sådan statistik.

1.5 Disposition

Ovan har uppsatsen inletts med ett kapitel som omfattar en kortfattad problembeskrivning, vilken följs av uppsatsens syfte och frågeställningar, avgränsningar samt metod och material (kapitel ett). Nedan kommer den svenska regleringen gällande fastställande av faderskap (kapitel två) och hävande av faderskap (kapitel tre) att redogöras för. Därefter följer ett kapitel med rättsverkningar av ett rättsligt faderskap samt en utredning av vilka rättsliga konsekvenser som kan uppstå för barnet om faderskapet hävs (kapitel fyra). Även olika sociala konsekvenser som kan följa av ett hävt faderskap beaktas (kapitel fem). Sedan kommer en allmän beskrivning av principen om barnets bästa i barnkonventionen likväl som i svensk rätt att göras (kapitel sex). Därefter följer en förklaring av vad som betraktas som barnets bästa vid hävande av faderskap (kapitel sju). I slutet av uppsatsen analyseras gällande rätt (kapitel åtta) för att sedan avrundas med slutsatser och avslutande kommentarer (kapitel nio).

2 Fastställande av faderskap

2.1 Inledning

För att få en förståelse för regleringen kring hävande av faderskap är det av vikt att först studera regleringen kring fastställande av faderskap. Målsättningen med regleringen kring fastställande av faderskap är att det rättsliga faderskapet ska överensstämma med det genetiska.¹⁵ Det finns

---

¹⁵ Singer, *Barnets bästa* s. 62.

tre olika sätt att fastställa ett faderskap på: genom faderskapspresumtion, bekräftelse eller dom. Nedan kommer dessa förfaranden kort att redogöras för.

2.2 Faderskapspresumtion

Faderskapspresumtionen regleras i föräldrabalken (1949:381) 1 kap. 1 § och innebär att en man automatiskt fastställs som far till barn hans maka föder under äktenskapet. Maken fastställs även om modern är änka, under förutsättning att barnet kan anses vara avlat före mannens bortgång. Den enda möjligheten att undvika att maken fastställs som barnets far är att paret skiljer sig innan barnet föds, alternativet är att faderskapet hävs efter barnets födelse.¹⁶

2.3 Faderskapsbekräftelse

Om modern inte är gift, eller om ett faderskap som fastställts genom faderskapspresumtionen har hävts, ska faderskapet enligt föräldrabalken 1 kap. 3 § fastställas genom bekräftelse eller dom. Det är vanligast att faderskap fastställs genom bekräftelse.¹⁷ När faderskap fastställs genom bekräftelse är det enligt föräldrabalken 2 kap. 2 § socialnämnden i barnets folkbokföringskommun som har ansvar för att faderskapet blir ordentligt utrett och fastställt. Sammanbor modern med mannen som är barnets genetiska far är förfarandet relativt enkelt. I ett sådant fall räcker det att samborna uppger att mannen är barnets far samt att de levt tillsammans under konceptionstiden. Ett särskilt protokoll där mannen bekräftar faderskapet används oftast i dessa fall.¹⁸ För att bekräftelsen ska vara rättsligt bindande ska den enligt föräldrabalken 1 kap. 4 § vara skriftlig, bevittnas av två personer samt godkännas av modern och socialnämnden. Eftersom det anses vara i barnets såväl som samhällets intresse att det är den genetiska fadern som bekräftar faderskapet får socialnämnden enligt bestämmelsen endast godkänna bekräftelsen om det framstår som klart att mannen är far till barnet. Det genetiska släktskapet mellan mannen och barnet kontrolleras emellertid inte i dessa fall.¹⁹

---

¹⁶ A.a. s. 57 f.

¹⁷ Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, *Statistik om familjerätt 2018* (Tabell 1 Faderskapsutredningar 1990–2018).

¹⁸ Singer, *Barnets bästa* s. 58 f.

¹⁹ A.a. s. 59.

2.4 Fastställande av faderskap genom dom

Enligt föräldrabalken 1 kap. 3 § ska faderskap i vissa fall fastställas genom dom. Det kan vara i situationer där den man som utpekats som barnets far inte vill bekräfta faderskapet, om socialnämndens utredning inte kan peka ut fadern eller om modern vägrar godkänna en mans bekräftelse av faderskapet.²⁰ Faderskapet ska enligt föräldrabalken 1 kap. 5 § fastställas genom dom om det till följd av en rättsgenetisk undersökning är utrett att han är barnets far (1 p.) alternativt om det är sannolikt att barnet avlats av honom (2 p.). Det är endast barnet som enligt föräldrabalken 3 kap. 5 § kan väcka talan om fastställande av faderskap genom dom. Om barnet är omyndigt kan barnets mor (för det fall hon är barnets vårdnadshavare), en särskilt förordnad vårdnadshavare eller socialnämnden enligt föräldrabalken 3 kap. 5 § 2 st. väcka talan om fastställande av faderskap för barnets räkning. En man som anser sig vara far till ett barn har dock inte möjlighet att väcka talan. Han kan emellertid anmäla att han anser sig vara barnets far till socialnämnden, som då måste utreda hans faderskap. Om inget faderskap är fastställt kan socialnämnden väcka talan om fastställande åt barnet.²¹ En man som anser sig vara far kan enligt föräldrabalken 11 kap. 2 § 3 st. även anmäla till överförmyndaren att barnet är i behov av en god man som kan föra talan om fastställande av faderskap åt barnet. Överförmyndaren ska enligt bestämmelsen förordna god man om barnet och dess vårdnadshavare kan anses ha motstående intressen i frågan.

3 Hävande av faderskap

3.1 Inledning

Målsättningen med den svenska regleringen kring fastställande av faderskap är som nämnts att barnets genetiska far ska fastställas som rättslig far. Vid fastställande av faderskap sker dock oftast ingen utredning av det genetiska släktskapet varför det förekommer situationer där genetiskt släktskap saknas mellan barnet och den rättsliga fadern.²² I svensk rätt finns därför möjlighet att häva faderskapet för det fall ”fel” man fastställts som barnets far. Vilka möjligheter det finns att häva faderskapet skiljer sig åt beroende på hur faderskapet fastställts.

---

²⁰ A.st.

²¹ A.a. s. 60.

²² A.a. s. 62.

3.2 Hävande av faderskap fastställt genom faderskapspresumtion

Har en man fastställts som ett barns far genom faderskapspresumtionen men det finns skäl att anta att mannen inte är far till barnet kan talan om att få faderskapet prövat enligt föräldrabalken 3 kap. 1 § och 3 kap. 2 § väckas vid domstol. Enligt föräldrabalken 1 kap. 2 § ska rätten häva ett faderskap om det är sannolikt att barnet har avlats av någon annan än maken (1 p.), eller om barnet avlats innan äktenskapet alternativt under en tid då makarna levde åtskilda (3 p.). Det vanligaste sättet att häva ett faderskap på idag är emellertid om det på grund av arvsanlag eller annan särskild omständighet kan hållas för visst att mannen inte är far till barnet (2 p.). Som bevisning används oftast resultatet av en DNA-analys som visar att fadern inte är genetisk far till barnet.²³ Dessutom kan ett faderskap enligt föräldrabalken 1 kap. 2 § 2 st. hävas om en annan man skriftligen bekräftar faderskapet. För att en sådan bekräftelse ska vara giltig krävs att bekräftelsen bevittnas av två personer, samt att mannen i äktenskapet och modern jämte socialnämnden godkänner bekräftelsen.

3.3 Hävande av faderskap fastställt genom faderskapsbekräftelse

Ett faderskap fastställt genom bekräftelse ska enligt föräldrabalken 1 kap. 4 § 3 st. hävas av domstol om det visar sig att mannen inte är far till barnet. I vanliga fall läggs resultatet av en DNA-analys som visar att mannen inte är barnets genetiska far till grund för beslut om hävande av faderskapsbekräftelse.²⁴

3.4 Hävande av faderskap fastställt genom dom

För att häva ett faderskap fastställt genom dom behöver domstolen bevilja resning enligt rättegångsbalken (1942:740) 58 kap. Resning innebär att frågan som avgjorts genom dom kan tas upp för ny prövning. För att domstolen ska bevilja resning krävs enligt rättegångsbalken 58 kap. 1 § 3 p. att nya omständigheter eller bevis som sannolikt skulle ha lett till en annan utgång i målet åberopas. Den som vill häva faderskapet måste alltså bevisa att mannen inte är barnets genetiska far, vilket enklast kan göras via ett DNA-test.²⁵ Dessutom krävs att det görs sannolikt att bevisningen inte kunde åberopas, eller att det i vart fall finns en giltig ursäkt till

---

²³ A.st.

²⁴ A.a. s. 64 f.

²⁵ A.a. s. 65.

att det inte åberopades, när faderskapet fastställdes.²⁶ Vidare måste resning enligt rättegångsbalken 58 kap. 4 § 2 st. begäras inom ett år från kännedom om beviset som ligger till grund för resningsansökan. Eftersom faderskap som fastställs genom dom idag vanligtvis grundas på en DNA-analys får en omprövning störst betydelse när faderskapet fastställts innan DNA-analysens utveckling.²⁷

3.5 Rättsgenetisk undersökning

För att häva ett faderskap används som nämnts oftast resultatet av en DNA-analys som bevisning på att genetiskt släktskap saknas mellan mannen och barnet. DNA-analysens bevisvärde har under senare år stigit och möjligheten att utesluta en man är idag uppe i minst 99,99 procent, vilket innebär att 9 999 av 10 000 män kan uteslutas som barnets far.²⁸

En rättsgenetisk undersökning kan ske på frivillig väg och parterna vänder sig då till Rättsmedicinalverkets rättsgenetiska avdelning i Linköping alternativt någon annan aktör som tillhandahåller rättsgenetiska undersökningar.²⁹ För det fall någon av parterna, antingen modern, barnet eller den rättsliga fadern, inte frivilligt vill genomgå undersökningen finns möjlighet för domstol att förordna om rättsgenetisk undersökning enligt lagen (1958:642) om blodundersökning m.m. vid utredning av faderskap (blodundersökningslagen). De tvångsmedel som finns tillgängliga är enligt blodundersökningslagen 2–2 a §§ i första hand vite och i andra hand polishämtning. För det fall faderskapet fastställts genom bekräftelse eller dom krävs för förordnande om rättsgenetisk undersökning enligt blodundersökningslagen 1 a § att det först efter bekräftelsen eller domen framkommit omständigheter som tyder på att modern haft samlag med någon annan än den rättsliga fadern. Förbättrade möjligheter att fastställa genetiskt släktskap utgör inte i sig ett skäl för förordnande. Grunden till denna begränsning i möjligheten att få rättsgenetisk undersökning förordnad var att skydda barnets relation till den rättsliga fadern samt förhindra att barnet blir rättsligt faderlöst långt efter födseln.³⁰ Någon liknande begränsning finns inte då faderskapet fastställts genom faderskapspresumtion.

---

²⁶ Se till exempel NJA 1944 s. 568; NJA 1965 s. 417.

²⁷ Singer, *Barnets bästa* s. 66.

²⁸ SOU 2018:68 s. 109.

²⁹ Singer, *Barnets bästa* s. 68.

³⁰ Prop. 1982/83:8 s. 7.

3.6 Talerätt vid hävande av faderskap

3.6.1 Taleberättigade

Vid hävande av faderskap finns det regler som begränsar kretsen av talerätsbehöriga. Vid hävande av faderskap fastställt genom faderskapspresumtionen är talerätten enligt föräldrabalken 3 kap. 1–2 §§ i första hand begränsad till barnet och den rättsliga fadern. Är barnet omyndigt kan även barnets förmyndare eller en god man enligt föräldrabalken 3 kap. 4 § väcka talan om faderskapets upphörande. Barnets mor kan alltså i vissa fall föra talan åt barnet. Är både modern och fadern vårdnadshavare och förmyndare måste emellertid barnets talan enligt föräldrabalken 12 kap. 8 § och 11 kap. 2 § 2 st. föras av god man, vilken förordnas av överförmyndaren. Vid hävande av faderskap fastställt genom faderskapspresumtionen finns även en möjlighet för mannens arvingar att väcka talan om faderskapets hävande efter mannen avlidit. Enligt föräldrabalken 3 kap. 1 § 2 st. har efterlevande maka och mannens övriga arvingar rätt att väcka talan om faderskapets hävande om mannen inte varaktigt sammanbott med barnet och inte bekräftat barnet såsom sitt.³¹

Vid hävande av faderskap fastställt genom faderskapsbekräftelse saknas uttryckliga regler om talerätt, men liksom vid hävande av faderskapspresumtionen är i första hand barnet och den rättsliga fadern taleberättigade.³² Mannens arvingar saknar emellertid talerätt för hävande av faderskap fastställt genom bekräftelse.³³ Även i de fall faderskap fastställts genom dom är det i första hand mannen och barnet som kan ansöka om resning i frågan om faderskapet.³⁴

Den man som tror sig vara ett barns genetiska far har ingen möjlighet att få faderskapet prövat på eget initiativ. Däremot kan han vända sig till socialnämnden som kan utreda frågan.³⁵ Om barnet är minderårigt kan socialnämnden enligt socialtjänstförordningen (2001:937) 5 kap. 3 § 1 p. anmäla till överförmyndaren att det finns behov av en god man för barnet. Den man som tror sig vara barnets far kan enligt föräldrabalken 11 kap. 2 § 3 st. även själv anmäla behov av god man hos överförmyndaren. För att en god man ska utses krävs dock att överförmyndaren anser att barnet och barnets vårdnadshavare har motstående intressen i frågan. Om en god man

---

³¹ Enligt NJA 2006 s. 283 anses 3 år vara varaktigt, men inte 18 månader.

³² Singer, *Barnets bästa* s. 65; Schiratzki, *Barnrättens grunder* s. 64.

³³ NJA 1988 s. 525; RH 2016:73.

³⁴ Singer, *Barnets bästa* s. 65.

³⁵ A.a. s. 63.

uteses kan denne enligt föräldrabalken 3 kap. 4 § väcka talan om faderskapets hävande i barnets ställe.

3.6.2 Tidsfrist

Ett faderskap ska som nämnts hävas om det konstateras att mannen inte är barnets genetiska far. Ett faderskap kan enligt dagens reglering hävas när som i tiden, det finns exempelvis ingen tidsfrist inom vilken talan måste väckas. Att regleringen ser ut på detta sätt beror på att det presumeras vara barnets bästa att det rättsliga och genetiska faderskapet överensstämmer.³⁶ Dagens reglering skiljer sig från äldre svensk rätt, där lagen föreskrev viss tidsfrist för män som fastställts genom faderskapspresumtionen att väcka talan om hävande av faderskap. Det är mot bakgrund av detta intressant att studera den svenska regleringen historiskt för att se vilka skäl som låg till grund för avskaffandet av denna tidsfrist.

1917 års lag om äktenskaplig börd föreskrev en restriktiv möjlighet att häva faderskap fastställda genom faderskapspresumtionen. Det fanns inskränkningar i mannens talerätt som innebar att han enbart hade rätt att väcka så kallad negativ bördstalan inom sex månader från att han fått kunskap om barnets födelse.³⁷ Vidare förlorade mannen talerätt om han efter barnets födelse erkände barnet som sitt med misstanke om att han inte var barnets genetiska far. Erkännandet kunde vara uttryckligen eller tyst så länge det tydligt framgick att mannen ville låta barnet gälla som sitt.³⁸ Begränsningarna i mannens talerätt motiverades med att den äktenskapliga bördens inte skulle hållas svävande en längre tid då det ansågs medföra en synnerlig hårdhet mot barnet i det fall barnet skulle fränkännas sin status som äktenskaplig börd.³⁹ Dessutom var beviskraven för bifall till en talan om hävande av faderskap höga; fadern skulle visa att barnet omöjligen kunde ha avlats av honom. Sterilitet, redan inträffat havandeskap eller att parterna inte haft samlag med varandra är exempel på vad som ansågs vara tillräckliga bevis.⁴⁰

Reglerna om hävande av faderskap förändrades när 1949 års föräldrabalk trädde i kraft den första januari 1950. Reglerna stadgade inte längre att det behövde vara absolut uteslutet att

---

³⁶ Schiratzki, *Barnets bästa mellan rättigheter och skyldigheter* s. 9 f.

³⁷ LB III s. 196.

³⁸ A.bet. s. 198.

³⁹ A.bet. s. 196. Äktenskaplig börd var förr ett uttryck för barn födda i äktenskap eller under äktenskapsliknande förhållanden. Att barn hade äktenskaplig börd innebar att faderskapets rättsverkningar gällde fullt ut. Det vanligaste exemplet är att barn födda inom äktenskap, till skillnad från barn födda utom äktenskap, hade arvsrätt efter sin far, se Singer, *Föräldraskap i rättslig belysning* s. 125 f.

⁴⁰ LB III s. 199 f.

den utpekade mannen inte var barnets far.⁴¹ Dessutom förlängdes tidsfristen för mannens talerätt från sex månader till tre år med hänsyn till barnets intresse av att det rättsliga och genetiska faderskapet överensstämmer. Syftet med ändringen var att stärka genetiskt släktskap som grund för rättsligt faderskap samtidigt som hänsyn tagits till barnets intresse av att ha en rättslig far oavsett genetiskt släktskap.⁴² De sakkunniga menade att det allmänna intresset av att det rättsliga faderskapet överensstämmer med det genetiska faderskapet talade för en förlängd tidsfrist. Även mannens intresse av att alla formella hinder för talans väckande begränsades motiverade en förlängd tidsfrist. Barnets intresse av att den äktenskapliga bördens gjordes oangriplig från mannens sida talade istället mot en förlängd tidsfrist. De sakkunniga argumenterade för att en tidsfrist för hävande av faderskap var nödvändig eftersom det är viktigt att barn skyddas från att skiljas från den miljö de är vana vid.⁴³ Det påtalades även att det kan vara svårt att fastställa ett nytt faderskap efter att en längre tid förflutit, vilket kan leda till att barnet efter faderskapet hävts inte längre har en far.⁴⁴ Vid en avvägning mellan intressena förlängdes tidsfristen till tre år. I de fall mannen erkänt barnet som sitt saknades fortsatt talerätt.⁴⁵

Vid 1976 års reform av föräldrabalken togs tidsfristen bort helt. Reformen innebar vidare att mannens erkännande av barnet som sitt efter dess födsel numera inte utgjorde ett hinder för att väcka talan om hävande av faderskapet.⁴⁶ Eftersom utomäktenskapliga barns situation förbättrats så att de vid tidpunkten för reformen i alla väsentliga avseenden hade samma rättsställning som barn födda inom äktenskap ansågs det inte längre vara barnets främsta intresse att behålla sin ställning som barn till gifta föräldrar.⁴⁷ Intresset av att det rättsliga och genetiska faderskapet överensstämde ansågs numer väga tyngre och barnets bästa ansågs således vara att det genetiska faderskapet utreddes. I motiven talades det därför om att tidsfristen inte längre kunde baseras på barnets intresse av att inte få sin ställning som barn i äktenskap ifrågasatt och undanröjd. Istället ansågs det vara i barnets, likväl som i mannens, intresse att få faderskapet hävt i de fall fadern inte var barnets genetiska far.⁴⁸ Departementschefen menade att det måste vara barnets bästa att få klarhet i vem som är dess

---

⁴¹ SOU 1946:49 s. 72 f.

⁴² Prop. 1949:93 s. 75.

⁴³ SOU 1946:49 s. 67 f.

⁴⁴ Prop. 1949:93 s. 75.

⁴⁵ Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 61.

⁴⁶ Prop. 1975/76:170 s. 136.

⁴⁷ A.prop. s. 132.

⁴⁸ A.prop. s. 134.

genetiska far. Om barnet under en längre tid haft för uppfattning att mannen är dess far och att faderskapet senare ifrågasätts menade dock departementschefen att det uppenbarligen skulle kunna skapa psykiska störningar hos barnet. Det påtalades emellertid att barnet kan utsättas för störningar även med en tidsfrist, eftersom mannen genom sitt beteende kan ge uttryck för sin uppfattning att han inte är far till barnet. Även det faktum att mannen inte har möjlighet att häva faderskapet kan enligt departementschefen väcka en bitterhet som går ut över barnet. I propositionen talades det därför om att det var för mannens likväl som barnets bästa att tidsfristen togs bort.⁴⁹

I de fall faderskap fastställts genom bekräftelse har, i motsats till situationerna där faderskapet fastställts genom faderskapspresumtionen, möjligheten att häva faderskapet aldrig varit föremål för tidsbegränsningar i svensk rätt. I dessa fall har möjligheterna att bevisa att mannen inte är genetisk far till barnet varit avgörande för om talan ska väckas eller inte.⁵⁰ Eftersom beviskraven historiskt varit relativt höga och DNA-analysen inte lika utvecklad som idag var det emellertid relativt ovanligt att faderskap hävdes.⁵¹ Möjligheterna att häva faderskap fastställt genom dom har emellertid varit och är än idag begränsade av en tidsfrist.⁵²

Intressanta iakttagelser i sammanhanget kan göras i förhållande till de nordiska grannländerna. Exempelvis skiljer sig regleringen i Finland och Danmark från Sveriges då de har tidsfrister inom vilket talan om hävande av faderskap måste väckas. Tidsfristerna är emellertid inte begränsade till män som fått sitt faderskap fastställt genom faderskapspresumtionen, utan tidsfristerna gäller samtliga taleberättigade, med undantag för barnet, och oavsett hur faderskapet fastställts.⁵³ Dessa regler har motiverats med barnets intresse av kontinuitet i förhållande till sin familjesituation.⁵⁴ I Norge saknas liksom i Sverige emellertid tidsbegränsningar vid hävande av faderskap. Före 2002 fanns i norsk rätt tidsfrister inom vilken talan om hävande av faderskap skulle väckas. Dessa togs bort genom en reform 2002 då det ansågs vara viktigare att barnets rättsliga och genetiska faderskap överensstämde. År 2012 diskuterades frågan återigen, och tidsfrister inom vilket talan får väckas återinfördes 2013 med motiveringen att det var till barnets bästa att ett faderskap efter en tid inte kunde ifrågasättas. Anledningen till ändringen var att det ansågs nödvändigt för att tillgodose barnets

---

⁴⁹ A.prop. s. 134 f.

⁵⁰ Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 61.

⁵¹ A.a. s. 55 f.

⁵² Se ovan avsnitt 3.4.

⁵³ Faderskapslag 11/2015 44 §; Børneloven nr. 772 af 07/08/2019 5–6 §§.

⁵⁴ För Danmarks del se Nielsen, *Famileretten* s. 22; För Finlands del se RP 91/2014 rd s. 59.

behov av stabilitet.⁵⁵ År 2016 diskuterades emellertid frågan ännu en gång och tidsfristerna togs återigen bort från den norska rätten.⁵⁶ Att den norska regleringen ändrats vid upprepade tillfällen synliggör att det är fråga om svåra intresseavvägningar.

Intressant att notera är att tidsfrister för hävande av faderskap har varit föremål för prövning i Europadomstolen i förhållande till Europakonventionen artikel 8. Europadomstolen har konstaterat att tidsfrister är acceptabla för att skydda barnets intressen och rättssäkerheten i familjerelationer, så länge de är proportionerliga med syftet och flexibla.⁵⁷ I de fall tidsfrister för talan om hävande av faderskap varit förenligt med Europakonventionen artikel 8 har den rättsliga fadern redan från barnets födsel haft vetskap om eller haft grunder för att misstänka att han inte är barnets genetiska far men valt att inte göra något åt saken inom tidsfristen. Vidare har det funnits undantag som inneburit att talan kunnat väckas efter tidsfristen löpt ut om det varit förenligt med barnets bästa.⁵⁸ För det fall misstanke eller vetskap om det rätta förhållandet saknats, och inga undantag från tidsfristen funnits, har emellertid tidsfrister inte varit förenligt med Europakonventionen artikel 8.⁵⁹

4 Faderskapets rättsliga innebörd

4.1 Inledning

Med ett rättsligt faderskap följer ett antal rättsverkningar. Enligt svensk rätt påverkar ett rättsligt faderskap exempelvis barnets rätt till umgänge, vårdnad, underhåll och arv.⁶⁰ I det följande kommer dessa rättsverkningar att behandlas tillsammans med de konsekvenser som kan följa om de upphör.

---

⁵⁵ Prop. 105 L s. 26 ff.

⁵⁶ Prop. 85 L.

⁵⁷ Se exempelvis *Shofman v. Russia*; *Rasmussen v. Denmark*; *Yildirim v. Austria*.

⁵⁸ Se *Rasmussen v. Denmark*; *Yildirim v. Austria*.

⁵⁹ Se *Shofman v. Russia*.

⁶⁰ Socialstyrelsen, *Att fastställa faderskap* s. 14.

4.2 Vårdnad och omsorg

4.2.1 Omvårdnad, trygghet och en god fostran

Av föräldrabalken 6 kap. 1 § framgår att alla barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Även i barnkonventionen artikel 7, 9, 10 och 18 lyfts barns intresse av omvårdnad och fostran tydligt fram.⁶¹ Enligt föräldrabalken 6 kap. 2 § 2 st. följer ett ansvar för att barns behov blir tillgodosedda direkt av statusen som rättslig far till ett barn, vilket grundas på ett genetiskt band till barnet snarare än viljan och förmågan att ta hand om barnet.⁶² Om barnets föräldrar är gifta står barnet enligt föräldrabalken 6 kap. 3 § under vårdnad av båda föräldrarna från födseln. Är föräldrarna inte gifta har modern ensam vårdnad fram till dess att anmälan om gemensam vårdnad enligt föräldrabalken 6 kap. 4 § 2 st. sker till socialnämnden i samband med faderskapsbekräftelse eller till Skatteverket.

Det främsta syftet med vårdnaden är att barnet ska få sina grundläggande behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran tillgodosedda. Vårdnadshavarens uppgift är alltså att se till att barnets fysiska såväl som psykiska behov tillgodoses, vilket exempelvis innebär ett ansvar för att barnet får tillräckligt med näring, tillgång till bostad och uppehälle men också omtanke, trygghet och förståelse. Vidare har kontinuitet i barnets relation till föräldrarna sagts vara ett av barnets allra mest grundläggande behov. Behovet av omvårdnad omfattar alltså även ett varaktigt och stabilt förhållande till barnets föräldrar.⁶³ Det anses vidare vara barnets bästa att känna en trygghet i att de som anses vara föräldrar fortsätter vara det.⁶⁴

Hur vårdnaden om barnet faktiskt ska utövas avgörs av vårdnadshavaren. För att vårdnadshavaren ska kunna tillgodose barnets grundläggande behov har denne enligt föräldrabalken 6 kap. 11 § rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Har barnet två vårdnadshavare ska de enligt föräldrabalken 6 kap. 13 § utöva bestämmanderätten tillsammans. Detta innebär att båda vårdnadshavarna ska delta i beslut som rör viktiga frågor, däremot räcker det med att den ena vårdnadshavaren bestämmer i frågor som rör den dagliga omsorgen om barnet.⁶⁵

Vård- och omsorgsplikten gentemot ett barn upphör när ett faderskap hävs. Mannen förlorar då sin rätt att bestämma i frågor som rör barnet, och han har inte längre någon

---

⁶¹ Singer, *Föräldraskap i rättslig belysning* s. 388.

⁶² Se ovan kapitel 2–3; Se även Singer, *Föräldraskap i rättslig belysning* s. 430.

⁶³ SOU 1979:63 s. 56 ff; SOU 2005:43 s. 103.

⁶⁴ Ryrstedt, *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer* s. 576.

⁶⁵ Singer, *Barnets bästa* s. 131.

skyldighet att se till att barnets grundläggande behov i fysiskt och psykiskt hänseende blir tillgodosedda. Om föräldrarna haft gemensam vårdnad ges modern ensam vårdnad och står ensam i viktiga beslut som rör barnet i de fall inget nytt faderskap fastställs.

4.2.2 Umgängesrätt

Då det är viktigt för barn att ha en god och nära kontakt med båda sina föräldrar är umgänge med en förälder det inte bor med av stor betydelse för barnet, det anses till och med vara ett av barnets mest skyddsvärda intressen.⁶⁶ Historiskt sett var det en förälders rätt att inte bli frångången en kontakt med sitt barn som var utgångspunkt för regleringen. År 1983 ändrades regleringen för att markera att det är barnets intresse av umgänge som är det primära syftet med regleringen.⁶⁷ Enligt föräldrabalken 6 kap. 15 § har barn därför rätt till umgänge med en förälder det inte bor tillsammans med om det i enlighet med föräldrabalken 6 kap. 2 a § kan anses vara för barnets bästa. Barn har enligt föräldrabalken 6 kap. 15 § 3 st. även rätt till umgänge med någon annan som står det särskilt nära. I motiven lyfts särskilt barnets behov av att träffa sina mor- och farföräldrar,⁶⁸ men rätten kan exempelvis även omfatta andra nära släktingar, tidigare fosterföräldrar, styvföräldrar, vänner eller andra som står barnet nära.⁶⁹ Barnets föräldrar har enligt föräldrabalken 6 kap. 15 § 2–3 st. ett gemensamt ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder det inte bor med samt andra personer som står barnet särskilt nära tillgodoses så långt som möjligt.

En förälder som vill umgås med sitt barn har enligt föräldrabalken 6 kap. 15 a § 1 st. rätt att föra talan om fastställande av umgängesrätt. Även socialnämnden har rätt att föra talan om fastställande av barnets umgänge med en förälder. Om någon annan än barnets förälder vill ha umgänge med barnet har emellertid endast socialnämnden rätt att väcka talan enligt föräldrabalken 6 kap. 15 a § 2 st. Socialnämnden ska föra talan om umgänge om det kan anses vara för barnets bästa. Innan socialnämnden beslutar att föra en sådan talan ska en avvägning göras mellan de nackdelar en process för med sig och de fördelar ett umgänge kan leda till.⁷⁰ Eftersom avvägningen är svår att göra är det emellertid ovanligt att socialnämnden väcker talan om umgänge.⁷¹

---

⁶⁶ A.a. s. 168.

⁶⁷ Prop. 1981/82:168 s. 41 ff.

⁶⁸ Prop. 1997/98:7 s. 63.

⁶⁹ Mägi och Zimmerman, *Stjärnfamiljejuridik* s. 232 f.

⁷⁰ Prop. 2005/06:99 s. 56 f.

⁷¹ Singer, *Barnets bästa* s. 170.

Eftersom umgängesrätten anses vara i barnets intresse framstår det som tveksamt att barnet inte har talerätt i frågan om umgänge.⁷² Dessutom finns ingen faktisk skyldighet för föräldern eller annan person som står särskilt nära barnet att genomföra ett umgänge. Det har tidigare diskuterats om en sanktion borde införas för att i större mån tillförsäkra barnets rätt till umgänge. Förslaget genomfördes aldrig eftersom det ansågs att ett framtvingat umgänge riskerar att verka i fel riktning vad gäller relationerna. Det ansågs vidare att det i vissa situationer inte skulle vara till gagn för barnet att en förälder tvingas till umgänge med det.⁷³

För det fall ett faderskap hävs upphör barnets rätt till umgänge med mannen såsom förälder. Eftersom barnet enligt föräldrabalken 6 kap. 15 § 3 st. har rätt till umgänge med annan som står det särskilt nära torde barnet emellertid i vissa fall ha rätt till umgänge med den upphävda fadern. Det är dock endast socialnämnden som kan väcka talan om fastställande av umgänge med annan än förälder, vilket sällan görs. Barnets möjlighet att få umgänge med den tidigare rättsliga fadern beror således till stor del på moderns vilja att tillgodose barnets intresse av umgänge. Eftersom frågan om hävande av faderskap troligtvis är mest aktuell vid en konflikt mellan barnets föräldrar finns det en risk för att en sådan vilja i många fall saknas. Vidare finns, för det fall den tidigare fadern inte är intresserad av umgänge med barnet, ingen möjlighet att tvinga honom till detta. Dagens reglering tillhandahåller således små möjligheter att tillgodose ett barns intresse av umgänge efter ett hävt faderskap.

4.3 Underhåll

4.3.1 Underhållsskyldighet och underhållsbidrag

Med ett rättsligt faderskap följer även en underhållsskyldighet. Underhållets storlek beror enligt föräldrabalken 7 kap. 1 § på vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov och föräldrarnas samlade ekonomiska förmåga. Underhållsskyldigheten gäller enligt föräldrabalken 7 kap. 1 § 2 st. tills barnet fyller 18 år eller till den tidpunkt barnet slutar grundskolan, gymnasieskolan eller motsvarande grundutbildning, dock längst till och med barnet fyller 21 år. Föräldrarna har enligt föräldrabalken 7 kap 1 § 3 st. en gemensam skyldighet för barnets underhåll och de ska ta del i barnets kostnader efter respektive förmåga.

För det fall föräldrarna lever åtskilda och barnet varaktigt bor hos ena föräldern ska den andra föräldern enligt föräldrabalken 7 kap. 2 § betala underhållsbidrag för barnet. Barnets

---

⁷² Se Singer, *Föräldraskap i rättslig belysning* s. 453 f.

⁷³ Prop. 1997/98:7 s. 62.

behov och föräldrarnas förmåga är enligt förädrabalken 7 kap. 1 § 1 st. utgångspunkten när underhållsbidraget ska beräknas. Det finns olika beräkningar som kan användas för att avgöra hur stort underhållsbidraget ska vara.⁷⁴ Bor barnet växelvis hos båda föräldrarna ska som huvudregel inget underhållsbidrag betalas ut.⁷⁵

Barnets behov av underhåll ska ses i samband med föräldrarnas ekonomiska förhållanden. Barn anses ha rätt till ett underhållsbidrag som innebär att barnet får en likartad levnadsstandard som sin förälder. För det fall barnets föräldrar har hög levnadsstandard har således även barnet rätt till en hög standard. Barnet kan i ett sådant fall ha rätt till ett så kallat standardtillägg.⁷⁶ Barnet måste dock kunna tillgodogöra sig bidraget, varför standardtillägg brukar vara mer motiverat desto äldre barnet är.⁷⁷

4.3.2 Underhållsstöd

För det fall föräldern vilken barnet inte varaktigt bor med inte kan fullgöra sin underhållsskyldighet gentemot barnet uppkommer rätt till underhållsstöd. Rätten till underhållsstöd innebär att staten garanterar barnets underhåll. Det belopp som utgår som underhållsstöd kan emellertid enligt socialförsäkringsbalken (2010:110) 19 kap. 2 § återkrävas av den bidragsskyldige föräldern. För att barnet ska ha rätt till underhållsstöd krävs enligt socialförsäkringsbalken 18 kap. 2 § att föräldrarna inte bor tillsammans och att barnet varaktigt bor hos en av föräldrarna. Vidare krävs enligt socialförsäkringsbalken 18 kap 4 § att boföräldern bor i Sverige och, i det fall barnet är underårigt, är barnets vårdnadshavare. Barnet har enligt socialförsäkringsbalken 18 kap. 2 och 6 §§ rätt till underhållsstöd till dess att det fyller 18 år, alternativt tills det fyller 20 år om det fortfarande går i grund- eller gymnasieskola. För barn upp till 11 år uppgår underhållsstödet enligt socialförsäkringsbalken 18 kap. 20 § till 1 573 kronor, varefter underhållsstödet är 1 723 kronor tills barnet fyller 15 år och därefter 2 073 kronor.

4.3.3 Underhållsskyldighetens upphörande

Underhållsskyldigheten upphör som nämnts när barnet fyller 18 år, alternativt senast när barnet fyller 21 år. Underhållsskyldigheten kan dock upphöra av andra orsaker än barnets ålder,

---

⁷⁴ Singer, *Barnets bästa* s. 206 ff.

⁷⁵ Se dock undantag i NJA 2013 s. 955.

⁷⁶ Prop. 1978/79:12 s. 105.

⁷⁷ NJA 1985 s. 781; NJA 1995 s. 297.

exempelvis när ett faderskap hävs. Underhållsskyldigheten upphör som en följd av att faderskapet hävs eftersom skyldigheten är en rättsverkning av statusen som rättslig far. I dessa situationer blir frågan om vem som är barnets genetiska far intressant. I de fall det går att hitta barnets genetiska far och denne fastställs som rättslig far övergår underhållsskyldigheten på honom. I de fall barnets genetiska far dessvärre inte kan bindas till det rättsliga faderskapet, och detta inte beror på att modern låter bli att medverka till att få faderskapet fastställt, har barnet enligt socialförsäkringsbalken 18 kap. 8 § enbart möjlighet att få samhällets stöd i form av underhållsstöd.

4.4 Arvsrätt

Enligt ärvdabalken (1958:637) 2 kap. 1 § har i första hand den avlidnes bröstarvingar arvsrätt, vilket innebär att barn ärver sina föräldrar. I svensk rätt skyddas en bröstarvinges arvsrätt genom laglottsinstitutet. En bröstarvinges rätt till laglott innebär en begränsning för föräldrarnas rätt att testamentera bort kvarlåtenskapen på ett sätt som innebär att barnet blir lottlös.⁷⁸ Laglotten utgör enligt ärvdabalken 7 kap. 1 § hälften av den avlidnes kvarlåtenskap. För det fall den avlidne var gift, och bröstarvingen var parets gemensamma barn, tillfaller dock hela kvarlåtenskapen enligt ärvdabalken 3 kap. 1 § den efterlevande maken. Först när den efterlevande maken gått bort ärver bröstarvingarna den först avlidne föräldern enligt ärvdabalken 3 kap. 2 §. Är bröstarvingen istället ett så kallat särkullbarn, det vill säga inte det gifta parets gemensamma barn, ärver bröstarvingen enligt ärvdabalken 3 kap. 1 § hela kvarlåtenskapen direkt vid föräldrarnas bortgång.⁷⁹

För det fall det rättsliga faderskapet hävs medan mannen fortfarande är i livet upphör barnets legala arvsrätt efter mannen. Hävs faderskapet först efter mannen avlidit är frågan vad som händer med ett redan skiftat arv. Frågan har prövats i Högsta domstolen, där den avlidnes genetiska barn krävde att deras syster skulle betala tillbaka vad hon felaktigt fått i arv.⁸⁰ Högsta domstolen konstaterade att systemen vid arvskiftet ansågs vara mannens dotter och påtalade att ett ogiltigförklarande av arvet skulle innebära en besvärande rättsosäkerhet. Ett redan skiftat arv ska enligt Högsta domstolen således inte förklaras ogiltigt för det fall faderskapet hävs vid ett senare tillfälle.

---

⁷⁸ Se ärvdabalken 7 kap. 3 § som stadgar en rätt till laglotten efter jämkning av testamente.

⁷⁹ Se dock undantag för den så kallade basbeloppsregeln i ärvdabalken 3 kap. 1 § 2 st.

⁸⁰ NJA 1997 s. 645.

5 Sociala konsekvenser av ett hävt faderskap

5.1 Inledning

Ovan har faderskapets rättsverkningar och konsekvenser av om dessa upphör berörts. Intressant är emellertid även hur ett barn kan påverkas socialt av ett hävt faderskap. Vilka sociala konsekvenser som kan uppstå för barn vid hävande av faderskap har inte varit föremål för någon omfattande utredning i svensk rätt, utan har enbart berörts i liten utsträckning i de svenska motiven.⁸¹

5.2 Ifrågasättande av faderskapet

Det är intressant att beakta i vilka situationer ett faderskap ifrågasätts. Ett vanligt tillfälle är vid separation.⁸² Det kan exempelvis finnas situationer där ett faderskap hävs till följd av att frånvaron av ett genetiskt släktskap mellan barnet och den rättsliga fadern blir känt vid en vårdnadstvist. En mor som inte är intresserad av att dela föräldraskapet med mannen efter en separation eller skilsmässa kan exempelvis berätta att mannen inte är genetisk far till barnet för att på så sätt få till ett hävande av faderskapet, eventuellt genom god man, och således bli ensam vårdnadshavare över barnet.⁸³ Det kan vidare finnas tillfällen där mannen vid barnets födsel känt sig tveksam till sitt faderskap, eller valt att ta på sig ett faderskap (såväl genom faderskapspresumtionen som bekräftelse) till ett barn han vet inte är hans genetiska, och valt att påtala detta först vid ett senare tillfälle.⁸⁴ Anledningen till att mannen ifrågasätter faderskapet vid ett senare tillfälle kan till exempel vara att modern antytt att mannen inte är barnets genetiska far, eller för att han vill slippa underhållsskyldighet.⁸⁵

Faderskapet kan även ifrågasättas efter mannens bortgång. Faderskapet ifrågasätts då oftast av den avlidnes arvingar eftersom de kan ha ett ekonomiskt intresse av att häva faderskapet då det kan innebära ett större arv efter mannen.⁸⁶

---

⁸¹ Se motiven till borttagande av tidigare gällande tidsfrist ovan under avsnitt 3.6.2.

⁸² Socialstyrelsen, *Att fastställa faderskap* s. 16.

⁸³ Se Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 49.

⁸⁴ Ryrstedt, *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer* s. 576.

⁸⁵ Prop. 1949:93 s. 80. Jämför nämnda tillfällen då faderskap kan ifrågasättas med NJA 2006 s. 505 och NJA 2015 s. 675; Se även Ryrstedt och Göransson, *Remissyttrande till SOU 2018:68* s. 1 f.

⁸⁶ Singer, *Barnets bästa* s. 64.

5.3 Relationen mellan barnet och den tidigare rättsliga fadern

I de fall ett faderskap hävs riskerar förhållandet mellan barnet och den tidigare rättsliga fadern att allvarligt påverkas. Det är emellertid inte självklart hur en man reagerar efter att hans faderskap upphävs; antingen väljer han att överge barnet,⁸⁷ alternativt vill han vara fortsatt delaktig i barnets liv.⁸⁸ Mannens val kan tänkas bero på barnets ålder och den befintliga relation som skapats mellan dem. I de fall barnet är relativt gammalt och mannen bott med barnet är relationen vanligtvis starkare än om barnet är ungt eller om barnet och mannen enbart haft begränsat umgänge med varandra.⁸⁹

Barnets rätt till umgänge med mannen kan också påverkas efter faderskapet hävts. Barnets samt mannens möjlighet att ha fortsatt kontakt med varandra kan därför påverkas negativt efter hävandet. Socialnämnden har som nämnts ensam talerätt enligt föräldrabalken 6 kap. 15 a § 2 st. för att få umgängesrätt med annan än förälder fastställd. Socialnämnden väcker emellertid sällan talan om umgänge med annan än förälder, varför möjligheterna att få till stånd ett umgänge med den tidigare rättsliga fadern är små.⁹⁰ Det finns även tillfällen då umgänge inte kommer till stånd med hänvisning till barnets bästa. Exempelvis kan umgänge nekas med hänvisning till att uppbrotten från umgängestillfällena är så traumatiska för barnet att det inte kan anses vara förenligt med barnets bästa att de genomförs.⁹¹ Vidare kan det finnas situationer där barnet vill ha umgänge med mannen det sett som sin far, men att mannen inte är intresserad av detta. I dessa fall finns det ingen möjlighet för barnet att tvinga mannen till ett sådant umgänge enligt nuvarande reglering.⁹²

Utöver relationen till den tidigare rättsliga fadern kan barnets relation till andra personer, exempelvis personer barnet trott var dess genetiska farföräldrar, fastrar, farbröder och kusiner, påverkas negativt. Barnet kan få umgänge med dessa, men som nämnts är möjligheterna små. För att umgänget, om sådant fastställs eller tillgodoses av barnets mor, ska vara möjligt krävs dessutom att personerna genomför det eftersom det saknas möjlighet för barnet att tvinga personerna till umgänge.

---

⁸⁷ Ryrstedt, *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer* s. 576.

⁸⁸ Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 49 f.

⁸⁹ Prop. 105 L s. 26; Se även Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 49 f.

⁹⁰ Se ovan avsnitt 4.2.2.

⁹¹ Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 50.

⁹² Se ovan avsnitt 4.2.2.

5.4 Fastställande av nytt faderskap

Efter ett faderskap hävts ska socialnämnden verka för att ett nytt faderskap utreds och fastställs.⁹³ När ett faderskap hävs uppstår således frågan om vem som är barnets genetiska far. Den genetiska fadern kan tänkas vara helt okänd för barnet eller också kan han vara någon som barnet haft kontakt med under sin uppväxt. I vissa fall kan det vara svårt att lokalisera och fastställa den genetiska fadern. Det finns därför en risk för att barnet i vissa fall blir utan en rättslig far.⁹⁴ Även i de fall ett nytt faderskap kan fastställas är det inte alltid säkert att mannen har för avsikt att vara närvarande i barnets liv.⁹⁵ Även om den nya fadern har för avsikt att utöva ett socialt faderskap är det emellertid inte säkert att denne kan ersätta den tidigare fadern; relationen och omsorgen mellan barnet och den tidigare fadern kan inte bara flyttas från en person till en annan.⁹⁶

5.5 Psykologiska konsekvenser av ett hävt faderskap

Efter ett faderskap hävts kan barnet drabbas av olika psykiska problem som kan innebära behov av psykologer och terapeuter.⁹⁷ Enligt Norsk Psykologforening faller en viktig byggsten i ett barns identitet bort om ett faderskap hävs. En förlust av den man barnet trott var dess far kan skapa en stor sorg som är svår att förstå både för barnet och andra, vilket ofta innebär en stor mental belastning för barnet och som kan leda till mycket funderingar.⁹⁸ Vidare kan barnet drabbas av kortvarigt trauma för det fall faderskapet hävs och ersätts av en annan man, samt ur ett långvarigt perspektiv vara mer sårbar för stress. Barnet kan på grund av detta få svårare att skapa "förtroende-relationer".⁹⁹ Barnet kan dessutom i många fall uppleva en känsla av svek, både från mannen denne sett som sin far, den genetiska fadern och modern.¹⁰⁰ Vidare kan barn i de fall det skiljs från sin rättsliga far drabbas av ångest, protester, förtvivlan, likgiltighet samt känslolöshet.¹⁰¹ Det kan mot bakgrund av detta konstateras att ett hävt faderskap kan få långtgående psykiska konsekvenser för barnet.

---

⁹³ Socialstyrelsen, *Att fastställa faderskap* s. 17; Se även föräldrabalken 1 kap. 3 § och 2 kap. 1 §.

⁹⁴ Prop. 1949:93 s. 75.

⁹⁵ Socialstyrelsen, *Att fastställa faderskap* s. 15.

⁹⁶ Prop. 105 L s. 26.

⁹⁷ Prop. 1975/76:170 s. 134.

⁹⁸ Stortinget, *Dokument 8:62 S (2009–2010)*; Prop. 105 L s. 36.

⁹⁹ Keegan v. Irland § 13.

¹⁰⁰ Socialstyrelsen, *Att fastställa faderskap* s. 16.

¹⁰¹ Klefbom, *Barns anknytning*.

6 Allmänt om barnets bästa

6.1 Inledning

”Barnets bästa” är ett gammalt begrepp som finns förankrat i såväl svensk som internationell rätt. I takt med att synen på barn har förändrats och barn alltmer kommit att beskrivas som självständiga rättsliga subjekt som har rätt att få sina intressen och behov tillgodosedda har betydelsen av principen om barnets bästa ökat.¹⁰² Principen innebär att ett barns behov och intressen på bästa sätt ska tillgodoses i beslut som rör barnet. Någon närmare definition av principen existerar inte då den anses få sitt innehåll i det enskilda fallet beroende på det enskilda barnets behov och intressen.¹⁰³ Nedan kommer en kortare redogörelse göras för principen i barnkonventionen likväl som i svensk rätt.

6.2 Barnets bästa enligt barnkonventionen

Barnkonventionen innehåller ett antal grundläggande rättigheter, vilka har särskild utgångspunkt i barns intressen, behov och livssituation.¹⁰⁴ Barnkonventionen ger dessutom uttryck för fyra grundläggande principer som ska vara vägledande vid tolkning och tillämpning av konventionens övriga artiklar. En av dessa är principen om barnets bästa, vilken stadgas i barnkonventionen artikel 3.¹⁰⁵

Vid alla åtgärder som rör barn ska enligt barnkonventionen artikel 3 i första hand beaktas vad som är barnets bästa. Detta gäller oavsett om åtgärder vidtas av offentliga eller privata välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ. Att barnets bästa ska stå i centrum vid lagstiftning som nära berör barnet råder det allmän enighet om.¹⁰⁶ Detta innebär att barnets bästa inte enbart ska beaktas vid åtgärder som rör individuella barn, utan också barn generellt.¹⁰⁷ Enligt FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) ska emellertid inte barnets bästa, i ett beslut som rör ett enskilt barn,

---

¹⁰² Singer, *Barns rätt* s. 13.

¹⁰³ Singer, *Barnets bästa* s. 38.

¹⁰⁴ A.a. s. 42 f.

¹⁰⁵ A.a. s. 43.

¹⁰⁶ Se exempelvis prop. 1997/98:7 s. 35.

¹⁰⁷ CRC/C/GC/14 s. 5.

förstås som barnets bästa i allmänhet. Barnkonventionen artikel 3 innebär tvärtom att barnets bästa måste bedömas individuellt.¹⁰⁸

Som nämnts ovan är barnets bästa ett flexibelt begrepp och det saknas en enhetlig definition. Detta innebär att innebörden av principen varierar över tid och ser olika ut i olika samhällen beroende på sociala och kulturella värderingar.¹⁰⁹ Att det är oklart vad principen om barnets bästa egentligen innebär kan leda till vissa problem vid beslutsfattande samtidigt som det lämnar utrymme för individuella tolkningar. Vid bedömningen av vad som är barnets bästa finns det emellertid ett antal faktorer som måste tas hänsyn till. Faktorer som ska beaktas är barnets åsikter, barnets identitet, bevarandet av familjemiljön och upprätthållandet av relationer, omsorg om barnet, barnets skydd och säkerhet, om barnet befinner sig i en utsatt situation samt barnets rätt till hälsa och utbildning. Listan är varken uttömmande eller hierarkisk.¹¹⁰ Innehållet i samt betydelsen av varje faktor varierar mellan olika barn och olika situationer beroende på typen av beslut samt de konkreta omständigheterna i varje enskilt fall. I vissa fall kan olika faktorer stå i konflikt med varandra. Dessa måste då vägas mot varandra för att hitta en lösning som prioriterar barnets bästa. Bedömningen ska ske på ett sådant sätt att barnet fullständigt och faktiskt kan åtnjuta rättigheterna som erkänns i barnkonventionen.¹¹¹ Innan beslut fattas ska således eventuella positiva och negativa konsekvenser av beslutet utredas.¹¹²

För att kunna avgöra vad som är barnets bästa är som nämnts barnets åsikter av betydelse. Barnkonventionen artikel 12, som stadgar barns rätt att komma till tals, är en av konventionens grundläggande principer och är därför av särskild vikt vid bedömningen av vad som är barnets bästa.¹¹³ Barn som kan bilda egna åsikter har enligt artikeln rätt att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet och hänsyn ska tas till barnets åsikter i förhållande till barnets ålder och mognad. Utöver barnets rätt att komma till tals är det även viktigt att beakta vetenskap och beprövad erfarenhet vid bedömningen av vad som är barnets bästa.¹¹⁴

---

¹⁰⁸ A.a. s. 4.

¹⁰⁹ SOU 1997:116 s. 131.

¹¹⁰ CRC/C/GC/14 s. 7 ff.

¹¹¹ A.a. s. 9 f.

¹¹² A.a. s. 2.

¹¹³ Unicef, *Handbok om barnkonventionen* s. 48.

¹¹⁴ SOU 1997:116 s. 135 ff.

6.3 Barnets bästa enligt svensk rätt

Principen om barnets bästa finns uttryckt på ett flertal ställen i svensk rätt, bland annat i föräldrabalken 6 kap. 2 a § om vårdnad, boende och umgänge. I svensk rätt knyts barnets bästa nära samman med tillgodoseendet av barns grundläggande behov. Eftersom barnets behov främst tillgodoses genom vårdnadsansvarets fullgörande knyts barnets bästa vidare nära samman med föräldrarnas omsorg över barnet. Vid avgörandet av vad som är barnets bästa är således utgångspunkten barnets rätt till omsorg, trygghet och en god fostran.¹¹⁵

Principen om barnets bästa är som nämnts ett öppet koncept och principen får sitt innehåll i det enskilda fallet utifrån det enskilda barnets intressen och behov. Det finns en risk med den öppenhet som principen om barnets bästa innebär. Det kan exempelvis innebära att traditionella rättssäkerhetskriterier som förutsägbarhet och likhet inför lagen äventyras. Samtidigt innebär det en flexibilitet som kan anpassas till det enskilda barnets situation.¹¹⁶ Det är dock långt ifrån alltid denna flexibilitet tillämpas i svensk rätt. Istället är det vanligt med olika presumtioner, som innebär ett antagande om vad som är barnets bästa. Dessa presumtioner kan vanligtvis utläsas direkt ur lagtext eller andra rättskällor. Fördelen med presumtioner är att risken minskar för att rättssäkerhetskriterier träds för när. Emellertid riskerar vissa aspekter av barnets bästa att ges företräde framför andra. Bedömningen av barnets bästa riskerar därmed att präglas av uppfattningen om vad som är ”rätt” och ”fel”.¹¹⁷ Att det förutsätts vara barnets bästa att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer är ett exempel på en sådan presumtion som används i svensk rätt.¹¹⁸ Att ha en genetisk far framstår således som ”rätt” medan en icke genetisk far anses vara ”fel”. Det finns på grund av denna presumtion ingen regel som stadgar att barnets bästa ska beaktas vid frågor om barns rättsliga ställning.¹¹⁹ Eftersom svenska domstolar och andra myndigheter ska ta hänsyn till nationell lagstiftning liksom internationella konventioner vid beslut som rör barn ska emellertid principen om barnets bästa beaktas i enlighet med barnkonventionen även om det saknas uttryckliga nationella regler som stadgar att barnets bästa ska beaktas.

---

¹¹⁵ Singer, *Barns rätt* s. 23.

¹¹⁶ Schiratzki, *Barnets bästa mellan rättigheter och skyldigheter* s. 4.

¹¹⁷ Schiratzki, *Barnrättens grunder* s. 40 f.

¹¹⁸ Schiratzki, *Barnets bästa mellan rättigheter och skyldigheter* s. 9 f.

¹¹⁹ A.st.

7 Barnets bästa vid hävande av faderskap

7.1 Inledning

I lagstiftningen framkommer ur barnets perspektiv två intressen vid hävande av faderskap. Å ena sidan anses barn ha intresse av att få kännedom om sitt genetiska ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer. Å andra sidan har barn intresse av att ha en far som fullgör det sociala faderskapet och att det finns skydd för ett etablerat familjeförhållande. Det talas om barns rätt till familj och stabilitet.¹²⁰ Det går inte alltid att tillgodose båda dessa intressen samtidigt. Anna Singer menar att frågan om hur en avvägning mellan dessa intressen ska göras får allt större praktisk betydelse och att det ställer frågan om vad rättsligt faderskap innebär på sin spets.¹²¹

7.2 Intresset av kännedom om genetiskt ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer

Barn anses ha intresse av kännedom om sitt genetiska ursprung. Intresset motiveras vanligtvis av medicinska, ekonomiska och psykologiska hänsyn. Den psykologiska hänsynen brukar nämnas som den viktigaste eftersom ett barns genetiska ursprung är viktigt för att det ska kunna utveckla sin identitet och självkänsla. Även av medicinska skäl är kännedom om genetiskt ursprung viktigt eftersom det idag går att konstatera om en person bär på ärftliga sjukdomar. Genom vetenskap kan vissa sjukdomar undvikas eller botas. Barnets genetiska ursprung är dessutom viktigt ur ett ekonomiskt perspektiv eftersom rättsligt faderskap innebär rätt till underhåll och arv.¹²²

Barnets intresse av kännedom om sitt genetiska ursprung framkommer i barnkonventionen artikel 7 som stadgar en rätt för barn att så långt som möjligt få vetenskap om vilka som är dess föräldrar och bli omvårdad av dem. Med "föräldrar" avses både barnets genetiska föräldrar, föräldrarna vid födseln samt barnets psykologiska föräldrar.¹²³ Artikelns

---

¹²⁰ Se ovan kapitel 3, särskilt avsnitt 3.6.2; Singer, *Naturens ordning – till barnets bästa?* s. 102.

¹²¹ Singer, *Barnets bästa* s. 67.

¹²² Singer, *Föräldraskap i rättslig belysning* s. 403 ff.

¹²³ Unicef, *Handbok om barnkonventionen* s. 94. Med psykologiska föräldrar avses de som tog hand om barnet under betydelsefulla perioder i barnets liv, exempelvis spädbarnstiden, och således har stor betydelse för barnets identitet, se Unicef, a.st.

utgångspunkt har i första hand varit adopterade barns rätt till vetskap om sina genetiska föräldrar.¹²⁴ Det är emellertid inte uttalat att artikeln enbart avser adopterade barn, utan utrymme torde kunna ges för tolkningen att alla barn omfattas av bestämmelsen.¹²⁵ Barnkonventionen artikel 7 har i svensk rätt använts som ett stöd för att rättsligt och genetiskt faderskap ska överensstämma.¹²⁶ Artikeln ger emellertid inte stöd för en sådan tolkning. Av artikeln framgår enbart att barn så långt det är möjligt har rätt att få kunskap om sina föräldrar. Det framgår således inte att barnets genetiska far ska fastställas som rättslig far. Artikeln kan istället sägas innebära en rätt att få en rättslig far samt att barnet har rätt att få information om dess genetiska far i de fall rättsligt och genetiskt faderskap inte överensstämmer.¹²⁷

Utöver barnkonventionen artikel 7 anses även barnkonventionen artikel 8, om barns rätt att behålla sin identitet, samt Europakonventionen artikel 8, om rätten till privat- och familjeliv, utgöra stöd för alla barns rätt till kännedom om sitt genetiska ursprung.¹²⁸

7.3 Intresset av att ha en far som fullgör det sociala faderskapet och att det finns skydd för ett etablerat familjeförhållande

Barn har intresse av att få sin familjetillhörighet fastslagen eftersom den rättsliga statusen som förälder enligt föräldrabalken 6 kap. 2 § utgör grund för vårdnadsansvar. Det främsta syftet med vårdnaden är som nämnts att barnet ska få sina grundläggande behov av omvårdnad, trygghet och en god fostran tillgodosedda.¹²⁹ Vårdnadshavarens uppgift är således att se till att barnets fysiska såväl som psykiska behov tillgodoses. Som nämnts anses vidare kontinuitet i barnets relation till föräldrarna vara ett av barnets allra mest grundläggande behov.¹³⁰ Barnets bästa anses således vara att känna en trygghet i att de som anses vara föräldrar fortsätter vara det.¹³¹ Detta grundar sig i den så kallade kontinuitetsprincipen, även kallad status quo-principen, vilken innebär att barn om möjligt inte ska skiljas från sin invanda miljö. Syftet med principen är alltså att tillgodose barnets behov av stabilitet, kontinuitet och trygghet.¹³²

---

¹²⁴ SOU 1997:116 s. 212 ff.

¹²⁵ Ryrstedt, *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer* s. 572.

¹²⁶ Singer, "Rätt" förälder? *Om juridiken och DNA-tekniken* s. 12.

¹²⁷ A.st.

¹²⁸ Ryrstedt, *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer* s. 572 ff.

¹²⁹ Se ovan avsnitt 4.2.1.

¹³⁰ SOU 1979:63 s. 56 ff; SOU 2005:43 s. 103.

¹³¹ Ryrstedt, *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer* s. 576.

¹³² Singer, *Barnets bästa* s. 155

Av barnkonventionen artikel 9 framgår att barn har rätt att inte skiljas från sina föräldrar mot dess vilja utom om det är för barnets bästa. I barnrättskommitténs allmänna kommentar till barnkonventionen framgår att rättigheten även gäller i förhållande till exempelvis den person som har vårdnaden om barnet, familjehemsföräldrar och personer barnet har en stark personlig relation till.¹³³ Detta torde innebära att ett barns rättsliga far, utan att också vara dess genetiska far, omfattas av begreppet förälder. När ett faderskap hävs skiljs barnet från den man det trots var dess far i den bemärkelsen att han inte längre betraktas som barnets far samt då de rättigheter barnet haft i förhållande till honom i form av till exempel omsorg och försörjning upphör. Samtidigt är möjligheterna att få umgängesrätt med en tidigare rättslig far små.¹³⁴ Mot bakgrund av detta kan det argumenteras för att skyddet för barnets rätt till den rättsliga fadern är litet i svensk rätt, och möjligheten att barnet mot sin vilja skiljs från denne är därför stor. Att skiljas från sin förälder är en av de allvarligaste kränkningarna av rättigheter ett barn kan utsättas för. Det är därför viktigt att myndigheter som fattar beslut i ärenden där barn riskerar att skiljas från sina föräldrar låter barnets bästa gå före allt annat, vilket kräver en viss flexibilitet i beslutsfattandet. Orubbliga regler kring vad som är barnets bästa bör enligt barnrättskommittén betraktas som brott mot konventionen.¹³⁵ Kommittén understryker även att alla parter ska höras i ärenden om åtskiljande av barn och dess föräldrar, däribland barnet enligt barnkonventionen artikel 12.¹³⁶

Barnkonventionen artikel 8, som handlar om barns rätt att behålla sin identitet, skulle också kunna användas som stöd för barnets rätt att få behålla den familjeidentitet det har erhållit.¹³⁷ Även barnkonventionen artikel 16 och Europakonventionen artikel 8 om barns rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv kan sägas innebära ett skydd för barnets intresse att vara bibehållen en rättsligt fastställd far eftersom de stadgar en rätt för familjemedlemmar att leva tillsammans och att upprätthålla samt utveckla sina relationer utan statens ingripande.¹³⁸ Eftersom det saknas en rättslig och universell definition av vad en familj är kan det dock ifrågasättas vad som ska betraktas som familj.¹³⁹ Vad som avses med familj anses ständigt förändras i takt med samhällets utveckling.¹⁴⁰ Exempelvis har den genetiska utvecklingen

---

¹³³ CRC/C/GC/14 s. 8.

¹³⁴ Se ovan avsnitt 4.2.2.

¹³⁵ Unicef, *Handbok om barnkonventionen* s. 106.

¹³⁶ A.a. s. 107.

¹³⁷ Singer, *Naturens ordning – till barnets bästa?* s. 105.

¹³⁸ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis* s. 396; Unicef, *Handbok om barnkonventionen* s. 157 ff.

¹³⁹ Schiratzki, *Barnrättens grunder* s. 47.

¹⁴⁰ Mägi och Zimmerman, *Stjärnfamiljejuridik* s. 17 f.

utvidgat begreppet familj till att inte enbart omfatta genetiska föräldrar, utan även biologiska, rättsliga och sociala föräldrar.¹⁴¹ Vad som betraktas som familj i barnkonventionen ska enligt barnrättskommittén tolkas brett, varför biologiska föräldrar, adoptiv- eller fosterföräldrar, samt i vissa fall medlemmar i släkten eller lokalsamhället i enlighet med lokala sedvänjor, omfattas av begreppet.¹⁴² En man barnet sett som sin far trots att det saknas genetiskt släktskap mellan dem torde således betraktas som familj i barnkonventionens mening. I Europadomstolens praxis har faktisk familjegemenskap, som exempelvis hushållsgemenskap och känslomässiga band, betonats.¹⁴³ Begreppet familj i Europakonventionen kan därför sägas avse gifta makar eller sambor och deras barn, men även barnlösa makar och sambor räknas som familj.¹⁴⁴ Vidare räknas adoptivföräldrar samt fosterföräldrar till begreppet familj.¹⁴⁵ Den man barnet levtt ihop med och sett som sin far samt har ett nära personligt band till omfattas även av begreppet familj.¹⁴⁶

7.4 Barnets intressen i Europadomstolen

Europadomstolen har i ett antal mål beaktat ett barns rätt att vara bibehållen en rättsligt fastställd far samtidigt som intresset av kännedom om genetiskt ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer aktualiseras. I *Ahrens v. Germany* hade Europadomstolen att avgöra om en nationell domstols vägran att häva ett rättsligt faderskap var i strid med den presumtiva faderns rätt till privat- och familjeliv. Europadomstolen konstaterade att den nationella domstolens beslut var ett intrång i den presumtiva faderns rätt till privatliv, men att ett sådant intrång kan vara nödvändigt i ett demokratiskt samhälle för att skydda andra intressen. I målet fanns två motstående intressen: den presumtiva faderns intresse av att fastställas som barnets rättsliga far inklusive barnets intresse av kännedom om genetiskt ursprung och barnets intresse av skydd för sitt etablerade familjeförhållande med den rättsliga fadern. Europadomstolen konstaterade att medlemsstaternas ”margin of appreciation”, eller på svenska ”bedömningsmarginal”,¹⁴⁷ är bred i frågor om barns rättsliga ställning och eftersom

---

¹⁴¹ Ryrstedt, *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer* s. 554.

¹⁴² CRC/C/GC/14 s. 8.

¹⁴³ Se exempelvis *Keegan v. Ireland*; *Ahrens v. Germany*; *Kautzor v. Germany*.

¹⁴⁴ Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis* s. 394.

¹⁴⁵ A.st.; *Moretti and Benedetti v. Italy*.

¹⁴⁶ Se exempelvis *Mandet v. France*; *Moretti and Benedetti v. Italy*.

¹⁴⁷ Att medlemsstaterna har en bedömningsmarginal innebär att de har ett visst skönsmässigt utrymme vid tillämpning av Europakonventionen utan att beslut som fattas i ett ärende anses vara i konflikt med konventionen, se Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis* s. 56 f.

den nationella domstolen hade beaktat bakgrunden i målet och vägt de aktuella intressena mot varandra hade ingen överträdelse av Europakonventionen artikel 8 skett. Europadomstolen fann således att beslutet om vilket intresse som skulle väga tyngst föll inom statens bedömningsmarginal.

En liknande fråga har varit föremål för prövning i *Krisztián Barnabás Tóth v. Hungary*. I målet hade Europadomstolen att avgöra om den nationella domstolens beslut att inte påbörja en utredning om hävande av faderskap var i strid med den presumtiva faderns rätt till privat- och familjeliv. Återigen ansågs den nationella domstolens beslut vara ett intrång i den presumtiva faderns rätt till privatliv. För att avgöra om intrånget var nödvändigt i ett demokratiskt samhälle konstaterade Europadomstolen att beslutsfattandet måste granskas i sin helhet för att se om det är rättvist. Europadomstolen konstaterade vidare att barnets bästa är av största vikt i mål av aktuellt slag. Eftersom den nationella domstolen noga hade vägt barnets intressen mot den presumtiva faderns, och särskilt beaktat vilka konsekvenser som kan uppstå för barnet om det förlorade sin etablerade familjesituation, ansågs beslutet ligga inom statens bedömningsmarginal. Det förelåg således ingen överträdelse av Europakonventionen artikel 8. Liknande bedömningar har gjorts i ytterligare ett flertal mål.¹⁴⁸

Det *Ahrens v. Germany*, *Krisztián Barnabás Tóth v. Hungary* liksom liknande mål har gemensamt är att Europadomstolen prövat om de nationella domstolarnas beslut var i strid med den presumtiva faderns rätt till privat- och familjeliv enligt Europakonventionen artikel 8. I *Mandet v. France* hade Europadomstolen emellertid att avgöra om det stred mot ett barns rätt till privat- och familjeliv att häva ett rättsligt faderskap och istället fastställa den presumtiva fadern. Europadomstolen konstaterade att ändringen av det rättsliga faderskapet var ett intrång i barnets rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, men att intrånget kunde vara berättigat eftersom det avsåg att skydda den presumtiva faderns intressen. Frågan var således om den nationella domstolens beslut var proportionerligt. Återigen konstaterade Europadomstolen att staterna har ett visst skönsmässigt utrymme när de tillämpar Europakonventionen artikel 8, men att principen om barnets bästa är av största vikt. Det konstaterades att den nationella domstolen hade gjort vad som kunde förväntas av den för att involvera barnet i beslutet eftersom den utsett en god man för att representera barnet. Den nationella domstolen hade vägt barnets intressen mot den presumtiva faderns intresse, och hänsyn hade även tagits till att barnets boförhållande inte påverkades av domen eftersom modern ensam skulle utöva föräldraskapet och barnet endast fått begränsad umgängesrätt med den presumtiva fadern.

---

¹⁴⁸ Se exempelvis *Nylund v. Finland*; *Rózański v. Poland*; *Marinis v. Greece*; *Fröhlich v. Germany*.

Enligt domstolen kunde barnets intressen vid fastställande av det nya faderskapet till och med uppfyllas på ett bättre sätt eftersom barnets familjesituation nu även innefattade den presumtiva fadern. Europadomstolen konstaterade mot bakgrund av detta att barnets bästa varit av största vikt vid domstolens beslut, även om utfallet i domen stred mot barnets uttryckliga vilja. Eftersom barnets och den presumtiva faderns intressen var delvis överlappande ansåg Europadomstolen vidare att den nationella domstolen inte otillbörligt hade favoriserat den presumtiva faderns intressen över barnets. Den nationella domstolen hade därför agerat inom sin bedömningsmarginal och någon överträdelse av Europakonventionen artikel 8 hade inte skett.

I samtliga mål aktualiseras en avvägning mellan en presumtiv faders intresse av att fastställas som rättslig far, barns intresse av kännedom om sitt genetiska ursprung samt barns intresse av ett bestående familjeförhållande. Av målen går det att konstatera att det är de nationella domstolarnas avvägning mellan intressena mot bakgrund av omständigheterna i det enskilda fallet som beaktats av Europadomstolen. För att beslutet ska vara förenligt med Europakonventionen artikel 8 krävs att barnets bästa varit av största vikt vid domstolens beslut. Utfallen i de nationella domstolarna är däremot inte intressant för att avgöra huruvida beslutet är förenligt med Europakonventionen artikel 8. Det kan således konstateras att varken rätten till kännedom om genetiskt ursprung eller rätten till ett bestående familjeförhållande är absoluta rättigheter.

8 Avslutande analys

8.1 Inledning

Följande analys kommer delas upp i två delar, där första delen består av att närmare analysera vilka konsekvenser ett hävt faderskap kan få för ett barn med utgångspunkt i avhandlingens kapitel 4 och 5. Därefter kommer frågeställningen om det är förenligt med principen om barnets bästa att ett faderskap ska hävas om genetiskt släktskap saknas mellan barnet och fadern att analyseras.

8.2 Konsekvenser av ett hävt faderskap

8.2.1 Sociala konsekvenser

Efter min utredning kan jag konstatera att ett hävt faderskap kan få ett antal olika konsekvenser som kan påverka barnet på ett negativt sätt i socialt och känslomässigt hänseende. Barnet riskerar att tas ifrån en etablerad familjerelation som är trygg och stabil, och ersättas med en far som inte är intresserad av att ha en relation med barnet. Enligt regleringens förutsättningar behöver en ny man inte utpekas som barnets far för att faderskapet ska kunna hävas. Det innebär alltså att barnet i värsta fall riskerar att inte få någon ny far fastställd. Regleringen ger således uttryck för att det är bättre att inte ha någon far än att ha ”fel” far.¹⁴⁹ Barnet kan i dessa fall påverkas negativt psykiskt då det riskerar att lämnas kvar med en känsla av svek, rotlöshet och vanmakt.

Barnet har vidare inga stora möjligheter att påverka situationen efter det att faderskapet hävts. Den tidigare fadern kan som nämnts välja att bibehålla kontakten med barnet eller överge barnet.¹⁵⁰ Barnet har visserligen enligt föräldrabalken 6 kap. 15 § 3 st. rätt till umgänge med personer som stått det särskilt nära. Till denna kategori räknas mor- och farföräldrar, men bland annat även fosterföräldrar eller styvföräldrar. Det kan således argumenteras för att även den man barnet sett som sin far trots att det saknas genetiskt släktskap mellan dem omfattas av bestämmelsen. Barnet kan således sägas ha rätt till umgänge med dess tidigare rättsliga far. Som nämnts är det dock endast socialnämnden som kan föra talan om umgänge, vilket sällan görs.¹⁵¹ Detta kan innebära ett problem eftersom barnet inte bara riskerar att förlora den man barnet sett som sin far, utan också saknar möjlighet att få umgängesrätt fastställd. Vidare finns situationer där barnet får umgängesrätt med sin tidigare far men där det inte kan upprätthållas eftersom uppbrotten från umgängestillfällena är alltför traumatiska för barnet och således kan störa dennes hälsa och utveckling.¹⁵² Barnet riskerar vidare inte enbart att förlora en far, utan även farmor och farfar, fastrar, farbröder och kusiner. Kontakten med dessa kan visserligen upprätthållas, men det finns också en risk att kontakten successivt upphör. På grund av de små möjligheter som finns att få umgängesrätt fastställd till en person som barnet står särskilt nära har barnet små möjligheter att behålla kontakten med sina tidigare släktingar. Barnet är således

---

¹⁴⁹ Schiratzki, *Barnrättens grunder* s. 60.

¹⁵⁰ Se ovan avsnitt 5.3.

¹⁵¹ Se ovan avsnitt 4.2.2.

¹⁵² Se Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 50.

i vissa fall beroende av att modern tillförsäkrar barnets rätt till umgänge både med en tidigare rättslig far och tidigare släktingar, vilket kanske inte görs då det vanligtvis föreligger en konfliktsituation vid hävande av faderskap. Om umgänge tillgodoses är barnet dessutom beroende av att dess tidigare far och släktingar genomför umgänget eftersom det saknas möjligheter att tvinga dem till umgänge.¹⁵³

8.2.2 Ekonomiska konsekvenser

Eftersom det rättsliga faderskapet påverkar rätten till underhåll och arv finns det också en risk att barnets ekonomiska förhållanden försämras efter ett hävt faderskap. Om barnet tidigare levt med båda sina föräldrar och haft en god tillvaro kan konsekvenserna bli stora. När faderskapet hävs upphör barnets rätt till underhåll i förhållande till den tidigare rättsliga fadern, och modern står istället, fram till dess att en ny far fastställs, som ensam försörjare av barnet.¹⁵⁴ Att gå från två löner till en kan innebära att barnets ekonomiska standard minskar. För det fall barnets nya rättsliga far har det sämre ekonomiskt än den tidigare fadern, eller i värsta fall om ett nytt faderskap inte kan fastställas, finns det således en risk att barnet tvingas till en försämring i ekonomiskt hänseende. Visserligen finns det i dessa situationer rätt till underhållsstöd,¹⁵⁵ men det kan vara lägre än det underhåll den tidigare fadern bidragit med. Även i de fall föräldrarna inte bott tillsammans kan barnet påverkas negativt i ekonomiskt hänseende efter ett hävt faderskap, exempelvis i de fall underhållsbidraget varit högre än det underhållsstöd modern är berättigad till eller som en ny far bidrar med. Vidare kan barnet, på grund av att den tidigare fadern haft hög ekonomisk standard, även haft rätt till standardtillägg.¹⁵⁶ I dessa fall kan barnets ekonomiska standard påverkas ytterligare efter faderskapet hävts.

De ekonomiska konsekvenserna i förhållande till arvsrätten kan inte mätas vid tidpunkten för faderskapets upphörande. Det blir istället fråga om en utvärdering av ett eventuellt framtida utfall, med utgångspunkt i omständigheterna vid faderskapets hävande. Ett barn riskerar således att påverkas negativt i arvsrättsligt hänseende efter ett hävt faderskap eftersom barnets nya far kan vara mindre förmögen än barnets tidigare far.

Om barnets ekonomiska förutsättningar förändras till det sämre efter ett hävt faderskap riskerar även barnets sociala liv att påverkas. Minskade ekonomiska tillgångar kan innebära mindre utrymme för sociala aktiviteter med kompisar samt mindre möjligheter att köpa olika

---

¹⁵³ Se ovan avsnitt 4.2.2 och 5.3.

¹⁵⁴ Se ovan avsnitt 4.3.3.

¹⁵⁵ Se ovan avsnitt 4.3.2–4.3.3.

¹⁵⁶ Se ovan avsnitt 4.3.1.

materiella tillgångar. Barnet kan vidare tvingas upphöra med vissa fritidsaktiviteter som det inte längre har råd med, vilket i sin tur kan påverka barnets sociala nätverk utanför skolan negativt.

8.2.3 Konsekvensernas omfattning

Om eller hur ett barn påverkas av ett hävt faderskap varierar mellan olika barn och situationer. Hur barnet påverkas kan exempelvis bero på hur barnets livssituation såg ut innan faderskapet hävdes, samt hur gammalt barnet är vid tidpunkten för faderskapets upphörande.¹⁵⁷ Har barnet exempelvis levt tillsammans med båda sina föräldrar under goda förhållanden kan barnet drabbas hårt när denne får reda på att fadern inte är dess genetiska far och faderskapet på grund av detta hävs. Har barnet istället växt upp hos modern och haft lite eller ingen kontakt med sin rättsliga far behöver konsekvenserna för barnet inte blir lika omfattande. Förvisso förlorar barnet vetskapen om sitt genetiska ursprung, men familjesituationen förändras inte i lika stor utsträckning.

Barnets materiella och ekonomiska standard kan på samma sätt påverka hur ett hävt faderskap drabbar barnets ekonomiska situation. Är fadern höglönlönad medan modern har ett mindre välavlönat jobb kan konsekvenserna bli omfattande om faderskapet hävs. Tvärtom behöver barnet inte påverkas nämnvärt av hävandet i de fall båda barnets föräldrar är mindre välavlönade och den ekonomiska situationen ansträngd eftersom faderns inkomst då kan täckas relativt väl genom olika samhällsbidrag tillsammans med underhållsstöd. På samma sätt är det barnets situation innan faderskapet hävs som påverkar hur barnet drabbas då skyldigheten att betala underhållsbidrag samt rätten till arv upphör till följd av faderskapets upphävande. Av detta följer att förändringen efter ett hävt faderskap kan bli mer påtaglig för barn som vuxit upp i familjer som haft bra ekonomi och således haft ekonomiska möjligheter att utöva olika sociala fritidsaktiviteter än för barn som inte haft samma förutsättningar.

Vidare påverkar barnets ålder vid tidpunkten för faderskapets upphörande hur barnet påverkas av hävandet. För att barnet ska påverkas av de konsekvenser som följer av ett hävt faderskap krävs i de flesta situationer att barnet uppnått tillräcklig mognad för att vara medveten om sin situation.¹⁵⁸ Desto äldre ett barn är ju mer medvetet är det om sin situation och vilka skillnader som uppstår efter ett hävt faderskap. Ju äldre barnet är desto hårdare kan det alltså uppleva konsekvenserna av ett hävt faderskap. Som nämnts är dessutom vanligtvis

---

¹⁵⁷ Se NOU 2009:5 s. 114.

¹⁵⁸ Jfr prop. 1949:93 s. 69.

relationen mellan barnet och fadern starkare desto äldre barnet är, vilket ytterligare tyder på att barnets ålder påverkar hur hårt barnet drabbas av ett hävt faderskap.¹⁵⁹

8.3 Regleringens förenlighet med principen om barnets bästa

8.3.1 Inledning

Som visats ovan följer ett antal rättsverkningar med ett rättsligt faderskap. Om faderskapet hävs upphör dessa rättsverkningar, vilket kan innebära ett antal konsekvenser för barnet. Mot bakgrund av detta kan det ifrågasättas om dagens reglering, som innebär att ett faderskap ska hävas vid bristande genetiskt släktskap, är förenlig med principen om barnets bästa. Ur barnets perspektiv finns det två intressen vid hävande av faderskap som ibland står i strid med varandra: barnets intresse av kännedom om sitt genetiska ursprung och att det rättsliga och genetiska faderskapet överensstämmer samt barnets intresse av att någon fullgör det sociala faderskapet och att det finns skydd för ett etablerat familjeförhållande. Som framgått av genomgången ovan finns det i svensk rätt inget enhetligt synsätt på vilket intresse som ska vara styrande vid hävande av faderskap. Regleringen är istället en kompromiss mellan intressena; överensstämmelse mellan rättsligt och genetiskt faderskap eftersträvas samtidigt som möjligheterna att pröva faderskapet i vissa fall begränsas med hänsyn till barnets intresse av ett bestående familjeförhållande. Faderskapets sociala betydelse har dock en tillbakadragen roll i den svenska regleringen kring hävande av faderskap.¹⁶⁰ Den svenska regleringen skiljer sig därför från ett flertal andra länder, såsom exempelvis Danmark och Finland,¹⁶¹ där skyddet för ett etablerat familjeförhållande har en framträdande roll vid hävande av faderskap genom tidsfrister för möjligheten att väcka talan om hävande.

Intresset av kännedom om genetiskt ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer har tidigare i svensk rätt haft mindre avgörande betydelse än det har idag.¹⁶² Beviskraven för att häva ett faderskap har historiskt varit höga, vilket innebar ett slags skydd för barnets intresse av ett bestående familjeförhållande.¹⁶³ I takt med DNA-analysens utveckling har dock intresset av överensstämmelse mellan rättsligt och genetiskt faderskap stärkts eftersom det genom denna teknik har blivit enklare att fastställa vem som är ett barns

---

¹⁵⁹ Se ovan avsnitt 5.3.

¹⁶⁰ Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 71.

¹⁶¹ Se ovan avsnitt 3.6.2.

¹⁶² Se ovan avsnitt 3.6.2; Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 55 f.

¹⁶³ Se ovan avsnitt 3.6.2.

genetiska far. Idag finns det dessutom möjlighet att tvinga parterna att genomgå en rättsgenetisk undersökning i syfte att utreda genetiskt släktskap till barnet.¹⁶⁴ Denna reglering visar tydligt vilken betydelse det har att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer. Den senare tidens utveckling i samhället har emellertid medfört förändrade familjebildningsmönster, utvecklade möjligheter kring assisterad befruktning samt ett betonande av barns rättigheter.¹⁶⁵ Denna utveckling gör att det kan ifrågasättas om det verkligen är motiverat att prioritera genetiska aspekter vid frågor om faderskap.

8.3.2 Hävande av faderskap – för vems bästa?

Som konstaterats ovan ska ett rättsligt faderskap hävas i det fall det inte överensstämmer med det genetiska faderskapet. Regleringen har motiverats med att det anses ligga i barnets intresse att det genetiska faderskapet fastställs. I svensk rätt finns dock även ett visst skydd för barnets socialt etablerade familjesituation. Begränsningarna i talerätten är exempel på detta.¹⁶⁶ Även tidsfristen för talan om hävande av faderskap fastställt genom dom, liksom begränsningarna i möjligheten att få rättsgenetisk undersökning förordnat efter faderskap fastställt genom bekräftelse eller dom, anses vara ett skydd för barnets intresse av kontinuitet i familjeförhållandet.¹⁶⁷ Begränsningarna gäller emellertid enbart i de nämnda situationerna, vilket innebär att olika regler gäller beroende på hur faderskapet fastställts. Det kan således konstateras att det föreligger inkonsekvens i lagstiftningen.

För det fall frågan om hävande av faderskap tas upp i domstol finns inga begränsningar i möjligheten att få faderskapet hävt. Saknas genetiskt släktskap mellan barnet och den rättsliga fadern ska faderskapet hävas. Det finns dessutom ingen tidsfrist inom vilket talan om hävande av faderskap måste väckas,¹⁶⁸ vilket har motiverats med att det ligger i barnets intresse att ha en genetisk far.¹⁶⁹ Anna Singer pekar emellertid på att de i motiven åberopade skälen för att ta bort den tidigare gällande tidsfristen inte har mycket med barnets intressen att göra. Hon menar att reformen istället grundar sig på mannens intresse av att få sitt faderskap hävt i de fall han inte är genetisk far till barnet.¹⁷⁰ Jag ansluter mig till denna åsikt. I reformen har fokus lagts på

---

¹⁶⁴ Se ovan avsnitt 3.5.

¹⁶⁵ Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 50.

¹⁶⁶ Singer, *Föräldraskap i rättslig belysning* s. 172.

¹⁶⁷ Se ovan avsnitt 3.4–3.5.

¹⁶⁸ Se dock hävande av faderskap fastställt genom dom där talan om resning måste väckas inom ett år från det att kännedom erhöles kring den omständighet som grundar talan om resning, se ovan avsnitt 3.4.

¹⁶⁹ Se ovan avsnitt 3.6.2.

¹⁷⁰ Singer, *Föräldraskap i rättslig belysning* s. 145.

det faktum att barn, till följd av att det idag inte föreligger några större skillnader mellan barn födda av gift respektive ogift mor, inte längre har ett väsentligt intresse av att vara fött i äktenskap. När föräldrabalken infördes 1949 hade dock barnets intresse av ett socialt faderskap och att inte förlora sin hemmiljö beaktats vid sidan av barnets intresse av att behålla status som äktenskaplig börd. I 1976 års reform tillmättes däremot barnets intresse av ett socialt faderskap och att vara bibehållet sin hemmiljö ingen självständig betydelse.¹⁷¹ Barnets intresse av att behålla ett rättsligt faderskap som inte överensstämmer med det genetiska faderskapet analyserades således aldrig. Istället ansågs det vara ”bäst för barnet om mannen kan väcka bördstalan när han har grundad misstanke om att han inte är far till barnet, trots att lång tid har förflutit efter barnets födelse”.¹⁷² Att det saknas tidsfrist i svensk rätt förefaller således främst vara motiverat utifrån mannens intresse att inte vara rättslig far till ett barn som inte är hans genetiska.

Som nämnts ovan omfattar ett barns behov av omvårdnad ett varaktigt och stabilt förhållande till sina föräldrar. Vidare har ett barns relation till sina föräldrar beskrivits som ett av barnets allra mest grundläggande behov.¹⁷³ Att den trygghet och behov av omsorg barnet har kan sägas upp ensidigt av exempelvis den rättsliga fadern, utan tidsbegränsning och utan beaktande av vilka konsekvenser det kan få för barnet innebär ett långt svagare skydd än adoptionsinstitutet.¹⁷⁴ Mot bakgrund av detta kan det ifrågasättas om den svenska regleringen är förenlig med principen om barnets bästa, särskilt i de fall faderskapet har etablerats socialt och de berörda inte är eniga i frågan om det rättsliga faderskapet ska omprövas.¹⁷⁵

Det sägs vara en ideologisk och psykologisk fråga om överensstämmelse mellan rättsligt och genetiskt faderskap alltid är förenligt med barnets bästa.¹⁷⁶ Ett ifrågasättande av faderskapet kan nämligen få stora konsekvenser för ett barn i socialt och ekonomiskt hänseende.¹⁷⁷ Om det ”riktiga” förhållandet inte utreds riskerar barnet emellertid att gå miste om kontakten med sin genetiska far.¹⁷⁸ Att det saknas en enhetlig formulering av barnets bästa har medfört att barnets intresse av kännedom om genetiskt ursprung getts tyngdpunkten i frågor om föräldraskap i svensk rätt. Barnets bästa anses vara genetiska föräldrar, samtidigt som det

---

¹⁷¹ Se ovan avsnitt 3.6.2; Se även vidare i prop. 1975/76:170 s. 134 ff.

¹⁷² Prop. 1975/76:170 s. 136.

¹⁷³ Se ovan avsnitt 4.2.1.

¹⁷⁴ Ryrstedt, *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer* s. 576.

¹⁷⁵ Se Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 62; Se även Ryrstedt och Göransson, Remissyttrande till SOU 2018:68 s. 2.

¹⁷⁶ Socialstyrelsen, *Att fastställa faderskap* s. 15.

¹⁷⁷ Se ovan avsnitt 8.2.

¹⁷⁸ Socialstyrelsen, *Att fastställa faderskap* s. 15.

handlar om att tillgodose andra intressen hos barnet.¹⁷⁹ Om barnets intresse av kännedom om genetiskt ursprung och att det rättsliga och genetiska faderskapet överensstämmer tillåts beaktas i den utsträckning det gör idag riskerar barnets andra intressen, såsom barnets intresse av att ha en far som fullgör ett socialt faderskap och att det finns skydd för ett etablerat familjeförhållande, att få stå tillbaka. Att det i lagstiftningen tas för givet att barnets bästa är att dess genetiska far fastställs som rättslig far innebär alltså att vissa aspekter av barnets bästa prioriteras framför andra.¹⁸⁰ Enligt Lucy Smith och Peter Lørup kan det ifrågasättas om det alltid är förenligt med barnets bästa att häva ett rättsligt faderskap eftersom det sociala faderskapet är det viktigaste för mindre barn. Det är därför viktigt att kunskap om genetiskt ursprung inte får konsekvenser för det sociala faderskapet.¹⁸¹ I svensk rätt upphör emellertid den rättsliga faderns ansvar för barnets behov direkt vid hävandet och barnet riskerar därmed att berövas en trygg familjesituation som den tidigare haft, samtidigt som det inte finns någon garanti för att en ny far fastställs. Även barnets rätt till umgänge riskerar att påverkas negativt efter ett hävt faderskap. Barnet riskerar alltså att bli av med någon som fullgjort sin skyldighet i ekonomiskt och socialt hänseende och inte heller får denna person ersatt. Eftersom barns behov främst tillgodoses genom den faktiska vårdnaden om barnet är det märkligt att regleringen inte tar någon hänsyn till detta, särskilt då grunden för regleringen kring föräldraskap är barnets rätt till sina grundläggande behov.¹⁸² Kan det verkligen sägas att barnets bästa står i fokus i dagens reglering? Är genetik verkligen så viktigt att andra intressen helt kan bortses från i dessa situationer?

8.3.3 *Faderskap i förändring*

Trots att målsättningen i svensk rätt länge varit att rättsligt och genetiskt faderskap ska överensstämma finns det flera undantag till detta. Adoption och utvecklingen av assisterad befruktning med donerade könsceller är exempel på detta. Viljan att bli förälder har genom denna utveckling fått större rättsligt erkännande, vilket har medfört en förändrad syn på vad faderskap är. Det kan således diskuteras om det sociala faderskapet återfått lite av sin betydelse.

Vid en adoption fastställs adoptivföräldrarna som barnets rättsliga föräldrar, och möjligheterna att häva föräldraskapet är små. Den svenska regleringen kring hävande av faderskap för barn tillkomna genom samlag, där faderskapet hävs vid bristande genetiskt

---

¹⁷⁹ Singer, *Föräldraskap i rättslig belysning* s. 522.

¹⁸⁰ Se Schiratzki, *Barnets bästa mellan rättigheter och skyldigheter* s. 9 f.

¹⁸¹ Smith och Lørup, *Barn og foreldre* s. 71.

¹⁸² Singer, *Föräldraskap i rättslig belysning* s. 448.

släktskap mellan barnet och fadern, kan därför framstå som märklig vid en jämförelse med regleringen kring adoption. I motiven till ändringen av föräldrabalken 1976 diskuterades möjligheten att likställa ett rättsligt fastställt faderskap där fadern bekräftat barnet såsom sitt med rättsförhållandet som uppstår efter adoption. En sådan reglering hade inneburit att ett faderskap inte hade kunnat hävas om mannen bekräftat barnet såsom sitt. Emellertid avvisades förslaget eftersom förfarandet kring adoption ansågs betydligt mer komplicerat. Dessutom påpekades det att det inte går att räkna med att mannen noga övervägt konsekvenserna av en bekräftelse av faderskapet. Det ansågs därför inte rimligt att han skulle förlora rätten att senare häva faderskapet.¹⁸³ Enligt min uppfattning går det emellertid att ifrågasätta varför en man som bekräftar ett faderskap ska ha möjlighet att ångra sig när en man som adopterar ett barn inte har den möjligheten; båda har på ett eller annat sätt valt att fastställas som barnets far. Det kan visserligen argumenteras för att det föreligger en skillnad eftersom en far vid adoption vet att barnet inte är hans genetiska. Så är emellertid inte alltid fallet för en far till ett barn som tillkommit genom samlag. Från barnets perspektiv har detta emellertid ingen avgörande betydelse. Mot bakgrund av detta går det att argumentera för att det i motiven återigen användes ett argument där mannens intresse att slippa vara far tilläts väga tyngre än barnets intresse av att ha en far.

Regleringen kring hävande av faderskap för barn tillkomna genom samlag framstår vidare som märklig i förhållande till regleringen om assisterad befruktning med donerade könsceller där den man som samtyckt till den assisterade befruktningen fastställs som barnets far trots att han inte är genetisk far till barnet. Faderskapet kan vid assisterad befruktning med donerade könsceller inte hävas på grund av bristande genetiskt släktskap mellan barnet och fadern. Istället kan faderskapet i dessa fall hävas om exempelvis samtycke till behandlingen saknades.¹⁸⁴ En intressant iakttagelse i sammanhanget kan göras i NJA 2015 s. 675.¹⁸⁵ Målet handlade om ett gift par som utfört en assisterad befruktning i utlandet med enbart donerade könsceller. Mannen hade samtyckt till att ett embryo skulle implanteras, och hade på så vis tydligt uttryckt sin vilja att enbart bli far till ett barn. Trots detta inplanterades två embryon

---

¹⁸³ Prop. 1975/76:170 s. 136.

¹⁸⁴ Se om denna och ytterligare möjligheter att häva ett faderskap efter assisterad befruktning i föräldrabalken 1 kap. 8 §.

¹⁸⁵ Regleringen kring hävande av faderskap efter assisterad befruktning har ändrats sedan aktuellt mål avgjordes. Det finns således en risk för att faderskapet i ett liknande fall skulle kunna hävas idag. Domstolens argumentation kring faderns och barnens intressen är emellertid fortfarande intressant eftersom samtycket gäller behandlingen som sådan och inte kan villkoras, se Schiratzki, *Barnrättens grunder* s. 62; Singer, *2019 års supplement till Barns rätt* s. 10.

utan hans vetskap, vilket ledde till att paret fick tvillingar. Efter barnen fötts ville mannen häva faderskapet med grund i att han enbart samtyckt till behandling med ett embryo. Högsta domstolen uttalade i målet att ett samtycke inte kan villkoras av något som har med befruktningens konsekvenser att göra. Domstolen uttalade vidare att mannens intresse av att inte vara tvillingarnas far inte kunde överväga barnens intresse av att ha en far. Samtycket var alltså gällande och faderskapet kunde inte hävas.

Eftersom mannen enbart samtyckt till ett barn kan det argumenteras för att mannen inte skulle anses vara barnens far. Högsta domstolen konstaterade emellertid att barnens intresse av att ha en far är viktigare än mannens intresse av att slippa faderskapet. Eftersom mannen försökte häva faderskapet uttryckte han tydligt att han inte var intresserad av att vara barnens far. I motiven användes ett liknande beteende som argument för att avskaffa den tidigare gällande tidsfristen vid hävande av faderskap för barn tillkomna genom samlag. Högsta domstolen tog emellertid ingen hänsyn till mannens ovilja att vara far, och den beaktade inte heller, som det talades om i motiven, att barnen kan utsättas för störningar från fadern som kan påverka dem negativt om faderskapet inte hävs.¹⁸⁶ Det hävdas alltså att det är bäst för barnen att behålla den rättsliga fadern trots att han inte vill vara deras far. Enligt Pernilla Leviner kan grunden till domstolens beslut vara en fråga om ansvar, bland annat för försörjning, men resultatet är att faderskapet upprätthålls trots att det saknas genetiska band eller samtycke.¹⁸⁷ I rättsfallet, liksom i regleringen kring hävande av faderskap efter assisterad befruktning med donerade könsceller, betonas således det sociala faderskapet starkt till skillnad från regleringen kring hävande av faderskap för barn tillkomna genom samlag där det viktigaste är att det ”verkliga” förhållandet uppdagas. Det kan emellertid ifrågasättas vad som skiljer sig åt mellan de olika tillkomstsätten. Liksom vid adoption kan det argumenteras för att det föreligger en skillnad eftersom en far vid assisterad befruktning med donerade könsceller vet att han inte är barnets genetiska far. Så är inte alltid fallet för en far till ett barn som tillkommit genom samlag. Från barnets perspektiv har detta som nämnts emellertid ingen avgörande betydelse. Mot bakgrund av detta går det att argumentera för att den svenska regleringen ur ett barnperspektiv är ologisk, ojämlig och orättvis. Det torde vara självklart att barn, oavsett tillkomstsätt, har samma intresse av att ha en far. Den svenska regleringens utgångspunkt är emellertid att den

---

¹⁸⁶ Se ovan avsnitt 3.6.2.

¹⁸⁷ Leviner, *Kärnfamiljsideal och fri familjebildning – oförenliga utvecklingsspår i den svenska familjerätten?* s. 634.

genetiska fadern alltid är barnets bästa, med undantag för assisterad befruktning med donerade könsceller och adoption. Så behöver det dock inte alltid vara.

Det går således att konstatera att möjligheterna att häva ett faderskap skiljer sig åt beroende på barnets tillkomstsätt. Ur ett barnperspektiv framstår emellertid skillnaderna inte som särskilt väl motiverade. Föreställningen om det genetiska faderskapet som det ”riktiga” faderskapet låter sig inte utan vidare kombineras med att lagstiftaren i andra sammanhang understryker att genetik inte alls har med saken att göra. Att kännedom om genetiskt ursprung och överensstämmelse mellan rättsligt och genetiskt faderskap eftersträvas i svensk rätt brukar grundas på tanken att det är viktigt främst ur ett psykologiskt perspektiv. Att det anses viktigt ur ett psykologiskt perspektiv beror på att barnets genetiska ursprung anses vara viktigt för dess utveckling.¹⁸⁸ Forskningen kring vikten av att barn växer upp med sina genetiska föräldrar är begränsad men tyder på att avsaknaden av genetiskt släktskap mellan barn och förälder inte innebär några negativa konsekvenser för ett barns utveckling; de anses tvärtom ha lika goda uppväxtvillkor som barn som växer upp tillsammans med genetiska föräldrar.¹⁸⁹ Detta har bland annat medfört att assisterad befruktning med enbart donerade könsceller är tillåtet i Sverige från den första januari 2019. Regleringen innebär att varken modern eller fadern är barnets genetiska föräldrar. Detta tyder ytterligare på att faderskap är mer än en fråga om genetik. Barn har visserligen rätt till kännedom om sitt genetiska ursprung, men de behöver också en far som har viljan och möjligheten att ta det ansvar det innebär att vara förälder. Som nämnts ovan innebär rätten till kännedom om genetiskt ursprung enligt barnkonventionen artikel 7 inte att överensstämmelse mellan rättsligt och genetiskt faderskap måste föreligga. Artikeln innebär istället att barn har rätt att få information om dess genetiska far i de fall denne inte fastställts som barnets rättsliga far.¹⁹⁰ Regleringen kring assisterad befruktning med donerade könsceller samt adoption är exempel på lagstiftning där detta tydligt framträder.

Det kan med beaktande av detta sägas föreligga en inkonsekvens i svensk lagstiftning. I vissa fall framstår genetikens betydelse för faderskap som väldigt viktig medan den i andra situationer kraftigt minskas. Detta är problematiskt eftersom barn behandlas olika beroende på deras tillkomstsätt. Vissa barn tenderar därför att utsättas mer än andra. Det kan således argumenteras för att nuvarande reglering inte följt med i samhällets utveckling, där genetiken fått en allt mindre betydelse i frågan om rättsligt faderskap. Den nya reproduktionstekniken

---

¹⁸⁸ Se ovan avsnitt 7.2.

¹⁸⁹ Prop. 2017/18:155 s. 25; SOU 2016:11 s. 25; Bunkholdt, *Det biologiske prinsipp – På vei ut av barnevernet?*.

¹⁹⁰ Se ovan avsnitt 7.2.

utmanar alltså genetikens betydelse i fråga om faderskap. Mot bakgrund av detta kanske det är dags att se över regleringen så den stämmer överens med barnets intressen samt samhällets syn på faderskap. Det är även viktigt att notera att lagstiftaren fungerar som normbildare. Det är därför viktigt att fundera över vilka signaler vi vill att lagstiftaren ska förmedla; vill vi verkligen förmedla att överensstämmelse mellan rättsligt och genetiskt faderskap är det bästa för vissa barn men inte för andra?

8.3.4 Överensstämmelse – för barnets bästa?

Av den svenska regleringen framgår att ett rättsligt faderskap ska hävas om det visar sig att den rättsliga fadern inte är den genetiska fadern. Faderskapet hävs oberoende av omständigheterna i det enskilda fallet och oberoende av vilka konsekvenser det kan få för barnet. Vidare finns det ingen tidsfrist inom vilken talan om hävande av faderskap måste väckas.¹⁹¹ Att regleringen ser ut på detta sätt beror på att det presumeras vara barnets bästa att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer.¹⁹² Det kan emellertid talas om att barnets intresse av ett bestående faderskap ges ett visst skydd genom begränsningen av taleberättigade. Det finns dock möjlighet för dem som saknar egen talerätt att få en god man förordnad som för barnets räkning kan väcka talan om hävande av faderskap. Skyddet i svensk rätt för ett bestående faderskap oavsett genetiska förhållanden är därför förhållandevis svagt.¹⁹³ Det kan mot bakgrund av detta ifrågasättas om regleringen är förenlig med principen om barnets bästa.

Som nämnts ovan innebär barnets bästa att barnets behov och intressen ska tillgodoses på bästa sätt i alla beslut som rör barn. Vid hävande av faderskap har barn två intressen. Barn har å ena sidan intresse av att få kännedom om sitt genetiska ursprung, vilket är en rättighet som tillskrivs barnet enligt barnkonventionen artikel 7 och 8 likväl som Europakonventionen artikel 8. Barn har å andra sidan även intresse av skydd för ett etablerat familjeförhållande, vilken rättighet tillskrivs barnet i barnkonventionen artikel 8, 9 och 16 likväl som Europakonventionen artikel 8. Av barnrättskommitténs allmänna kommentar till barnkonventionen artikel 3 framgår att barnets intressen är faktorer som ska tas hänsyn till vid avgörande av vad som är barnets bästa. Av kommitténs kommentarer kan det utläsas att dessa faktorer har samma hierarkiska ställning, vilket torde innebära att inget intresse ges generellt

---

¹⁹¹ Se dock hävande av faderskap fastställt genom dom, där talan om resning måste väckas inom ett år från det att kännedom erhöles kring den omständigheten som grundar talan om resning, se ovan avsnitt 3.4.

¹⁹² Schiratzki, *Barnets bästa mellan rättigheter och skyldigheter* s. 9 f.

¹⁹³ Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 69.

företräde framför det andra. I de fall faktorerna står i strid med varandra ska de vägas mot varandra i varje enskild situation för att hitta en lösning som sätter barnets bästa i främsta rummet.¹⁹⁴ Det kan mot bakgrund av detta sägas att barnkonventionen ger uttryck för att en faktor kan tillåtas väga tyngre än den andra enbart vid en bedömning utifrån de specifika omständigheterna i det enskilda fallet. Detta stöds även av barnrättskommitténs allmänna kommentar där det framgår att barnkonventionen artikel 3 innebär att barnets bästa måste bedömas individuellt.¹⁹⁵ Vidare framgår av ordalydelsen i barnkonventionen artikel 3 att barnets bästa ska bedömas och beaktas vid alla åtgärder som rör barn. I beslut som rör barn ska det dessutom beskrivas hur barnets bästa har prövats och bedömts samt vilken vikt som lagts vid barnets bästa i det enskilda beslutet.¹⁹⁶ Det är således klart att barnets bästa ska beaktas vid utformningen liksom vid tillämpningen av regleringen kring hävande av faderskap.

Barnets bästa och dess intresse av ett bestående familjeförhållande samt kännedom om sitt genetiska ursprung har varit föremål för Europadomstolens prövning ett flertal gånger. I flertalet av målen är det en presumtiv fader som vänt sig till Europadomstolen med frågan om avsaknad eller begränsningar i hans talerätt är i strid med hans rätt till privat- och familjeliv enligt Europakonventionen artikel 8. I endast ett mål är det barnet som vänt sig till Europadomstolen med frågan om hävande av dess rättsliga far och fastställande av den presumtiva fadern är i strid med barnets rätt till privat- och familjeliv. Frågan om barns rätt att behålla sitt etablerade familjeförhållande samt rätten till kännedom om sitt genetiska ursprung aktualiseras emellertid i samtliga dessa fall eftersom domstolen kan sägas avgöra vilket faderskap, det sociala eller det genetiska, som ska väga tyngst.¹⁹⁷

Av den praxis som redogjorts för i uppsatsen kan det konstateras att Europadomstolen har slagit fast att staterna har en skyldighet att skydda en relation mellan barn och dess rättsliga far ifall en sådan etablerats. Europadomstolen har uttryckt att medlemsstaterna har en viss bedömningsmarginal i dessa frågor, men att bedömningen måste vara proportionerlig. För att avgöra om det skett en kränkning av Europakonventionen artikel 8 beaktar Europadomstolen om den nationella domstolen gjort en rimlig avvägning mellan de aktuella intressena. Vilket intresse som tillåts väga tyngst beror enligt Europadomstolen på det enskilda fallet, det viktigaste är att barnets bästa är av största vikt vid beslutsfattandet. Detta innebär att barnets

---

¹⁹⁴ Se ovan avsnitt 6.2.

¹⁹⁵ CRC/C/GC/14 s. 4.

¹⁹⁶ A.a. s. 3.

¹⁹⁷ Se Baumilè, Norvilienè och Šukys, *Biological versus social paternity – whose benefit droops the scales?* s. 16 f; Se även Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 70.

intresse av kontinuitet och stabilitet i familjeförhållandet i vissa fall tillåts väga tyngre än barnets intresse av kännedom om genetiskt ursprung och en presumtiv faders intresse av att få sitt faderskap fastställt. Europadomstolens utgångspunkt är alltså att barns bästa inte alltid är att få dess genetiska far fastställd på bekostnad av ett rättsligt faderskap. Det förefaller således finnas fler aspekter av barnets bästa än genetik. Situationer där faderskapet hävts på talan av exempelvis den rättsliga fadern eller till följd av att modern i en vårdnadstvist påtalat att den rättsliga fadern inte är barnets genetiska far har ännu inte varit föremål för Europadomstolens bedömning. Mycket talar dock för att barnets intresse av ett bestående familjeförhållande även i dessa fall skulle väga tungt, detta då det av rättsfallen kan utläsas att beslut i de fall där faderskapet utmanas bör syfta till att säkerställa rättssäkerhet och säkerhet i familjereationer.¹⁹⁸

Mot bakgrund av Europadomstolens praxis kan slutsatsen dras att nationella domstolars beslut, oavsett vilket intresse som ges företräde, anses vara förenligt med Europakonventionen artikel 8 så länge domstolarna beaktat omständigheterna i det enskilda fallet och gjort en rimlig avvägning mellan de aktuella intressena där barnets bästa varit av central betydelse. Medlemsstaterna har alltså tillåtits ett brett bedömningsutrymme i frågor om barns rättsliga ställning. Av detta torde det kunna argumenteras för att den svenska regleringen som stadgar att ett rättsligt faderskap ska hävas om det saknas genetiska band mellan den rättsliga fadern och barnet inte i sig innebär en kränkning av barnets rätt till privat- och familjeliv enligt Europakonventionen artikel 8. Det har visserligen konstateras att hävande av ett faderskap innebär ett intrång i barnets privat- och familjeliv, men det finns tillfällen då ett sådant intrång är godtagbart i ett demokratiskt samhälle.¹⁹⁹ Eftersom ett rättsligt faderskap i svensk rätt hävs av domstol i de fall den rättsliga fadern inte är barnets genetiska far obeaktat omständigheterna i det enskilda fallet och vad som är det enskilda barnets bästa riskerar det dock enligt min mening att ske en överträdelse av Europakonventionen artikel 8. Att den svenska regleringen utgår från presumtionen om det genetiska faderskapet som barnets bästa är visserligen förutsägbart, men det riskerar att vara i strid med barnets bästa. Även om förutsägbarhet är ett viktigt argument kan det inte överväga den flexibilitet som är nödvändig i fråga om hävande av faderskap för att på bästa sätt tillgodose det enskilda barnets bästa. Med beaktande av barnets rätt till ett bestående familjeförhållande och vilka konsekvenser som kan uppstå om intresset

---

¹⁹⁸ Baumilè, Norvilienè och Šukys, *Biological versus social paternity – whose benefit droops the scales?* s. 17; Se även Singer, *Sanning eller konsekvens?* s. 70 f.

¹⁹⁹ Se *Mandet v. France*.

inte tillgodoses talar för att det kan ligga i barnets bästa att begränsa möjligheterna att häva ett faderskap. Barnets intresse av kännedom om sitt genetiska ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer kan därför i vissa fall behöva stå tillbaka.

Med utgångspunkt i barnkonventionen och Europakonventionen tillsammans med Europadomstolens praxis är min bedömning att det inte är förenligt med principen om barnets bästa att ett faderskap hävs vid bristande genetisk koppling till barnet utan beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet samt vilka konsekvenser i ekonomiskt och socialt hänseende det kan innebära för barnet. Som konstaterats ovan kan barn drabbas olika av ett hävt faderskap. Att faderskap alltid hävs vid bristande genetiskt släktskap mellan barnet och fadern är därför nödvändigtvis inte alltid bäst för barnet. Det kan konstateras att barnets intresse av kännedom om genetiskt ursprung och att rättsligt och genetiskt faderskap överensstämmer har getts en avgörande betydelse vid hävande av faderskap, trots att även barnets intresse av stabilitet och kontinuitet i familjerelationen är viktigt för att avgöra vad som är barnets bästa.²⁰⁰ Om barnets intressen ska kunna tillgodoses måste andra hänsyn än överensstämmelse mellan rättsligt och genetiskt faderskap tillmätas betydelse. För att skydda barnets intressen kan det därför vara nödvändigt att i framtiden skilja mellan genetik och rättsligt faderskap. Vår syn på faderskap som en genetisk faktor behöver alltså utmanas för att det ska vara möjligt att tillgodose barnets intressen på bästa sätt. Vidare är det enligt min uppfattning ytterst märkligt, särskilt mot bakgrund av barnkonventionen artikel 12 som stadgar att barnets åsikt ska beaktas i alla frågor som rör barnet, att barn inte har något att säga till om vad gäller frågan om hävande av faderskap. Det är en så pass ingripande åtgärd i ett barns liv att det kan ifrågasättas att barnet inte får möjlighet att ge sin syn på saken. Mot bakgrund av detta är min bedömning att den svenska regleringen kring hävande av faderskap brister i barnperspektivet.

8.3.5 Några synpunkter kring framtida reglering

Som konstaterats ovan är dagens reglering inkonsekvent på ett flertal ställen, vilket inte är eftersträvanvärt. Regleringen, som innebär att ett faderskap ska hävas om det saknas genetiskt släktskap mellan barnet och fadern, framstår exempelvis inte som särskilt väl motiverad vid en jämförelse med adoption och assisterad befruktning med donerade könsceller. Vidare framstår det inte som motiverat att förutsättningarna för att häva ett faderskap för barn tillkomna genom samlag skiljer sig åt beroende på hur faderskapet fastställts. Eftersom ett faderskap, om det

---

²⁰⁰ Norska barnombudsmannen, *Forslag til endringer i barneloven for å oppheve tidsfrister i farskapsaker* s. 2.

saknas genetiskt släktskap mellan barnet och fadern, hävs utan beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet och oavsett vilka konsekvenser det får för barnet är min uppfattning vidare att dagens reglering inte är förenlig med barnets bästa. Tanken om att det genetiska och rättsliga faderskapet ska överensstämma kan inte ges en förutbestämd vikt eftersom barnets bästa varierar beroende på vilken situation barnet befinner sig i. Överensstämmelse mellan det genetiska och rättsliga faderskapet är därför inte lika viktigt för alla barn. Genom att prioritera det genetiska faderskapet framför det sociala faderskapet riskerar vi istället att främja föräldrarnas intressen framför barnets. Detta innebär dock inte att barnets intresse av ett bibehållet familjeförhållande är viktigare än intresset av kännedom om genetiskt ursprung. Det är viktigt att båda dessa intressen tillgodoses på bästa möjliga sätt.

För att stärka barnperspektivet i den svenska regleringen vore en möjlig lösning att återinföra tidsfrister för hävande av faderskap. En sådan tidsfrist bör gälla oavsett hur faderskapet fastställts och tidsfristen bör även gälla barnets företrädare. Barnet bör emellertid ha en obegränsad rätt att häva faderskapet. En sådan reglering skulle i större utsträckning vara förenlig med barnets bästa.²⁰¹ Som nämnts ovan är tidsfrister inte i strid med Europakonventionen artikel 8 så länge de är proportionerliga och flexibla.²⁰² Det är därför viktigt att införa undantag från en sådan tidsfrist. För det fall tidsfrister för att häva faderskap införs i svensk rätt skulle det även vara möjligt att införa en rätt för en presumtiv fader att få sitt faderskap prövat utan att barnet påverkas negativt.²⁰³ Med en sådan ordning skulle vikten läggas på vad som är barnets bästa snarare än föräldrarnas. En liknande ordning har föreslagits av professor Ingeborg Schwenzer. Hon föreslår emellertid även att barnet ska godkänna att talan om hävande av faderskap väcks efter det fyllt 12 år och att barnets talan bör vara begränsad till tre år efter det fyllt 18 år alternativt ett år efter barnet får reda på att dess far möjligen inte är dess genetiska far. Hon förespråkar dessutom att samtliga parter bör ha möjlighet att föra talan efter tidsfristen gått ut i de fall ett de facto familjeförhållande saknas mellan barnet och den rättsliga fadern.²⁰⁴

I motiven till borttagandet av tidsfristen i svensk rätt inom vilken talan skulle väckas för hävande av faderskap talades det om att barnet kan drabbas negativt även med en tidsfrist

---

²⁰¹ Se bland annat norska barnombudsmannen som framförde denna åsikt när tidsfristerna återigen togs bort i norsk rätt 2016, a.a. s. 1 ff.

²⁰² Se ovan avsnitt 3.6.2.

²⁰³ Detta gäller om tidsfristen för den presumtiva faderns talerätt är kort och barnet inte uppnått sådan ålder att det är medveten om sin situation, se ovan avsnitt 8.2.3.

²⁰⁴ Schwenzer, *Model Family Code – From a global perspective* s. 100 ff.

eftersom mannen kan ge uttryck för sin uppfattning att han inte är far till barnet. Att mannen inte kan väcka talan om hävande av faderskapet ansågs kunna väcka en bitterhet som går ut över barnet.²⁰⁵ Detta håller jag till viss del med om. Umgänge med en oengagerad far är plågsamt och kan på sikt få negativa konsekvenser för barnets självkänsla och mående. Det kan därför ligga i barnets intresse att slippa en likgiltig och i värsta fall olämplig far.²⁰⁶ Att det i vissa situationer kan anses vara till barnets bästa att faderskapet hävs innebär dock inte att det alltid är så. Det finns exempelvis situationer där faderskapet hävs både mot barnets och den rättsliga faderns vilja, trots att det bästa för barnet hade varit att låta det rättsliga faderskapet bestå.²⁰⁷ Även Åke Saldeen påpekar att det i vissa fall är bäst att barnets rättsliga far får bestå, trots att det saknas en genetisk koppling mellan honom och barnet. Han menar dock att detta inte ska ske genom upprätthållande av det felaktigt fastställda faderskapet, utan att det istället ska ske genom adoption.²⁰⁸ Detta kan dock ifrågasättas. Enligt gällande regler ska ett hävt faderskap ersättas av ett nytt. För att den tidigare rättsliga fadern ska ha möjlighet att adoptera barnet måste således den nya rättsliga fadern, för det fall han kunnat fastställas och fått del i vårdnaden, samt modern enligt föräldrabalken 4 kap. 8 § godkänna adoptionen. Det är inte säkert att den nya fadern godkänner en adoption. Dessutom finns det, som nämnts, tillfällen där modern vill få det rättsliga faderskapet hävt. Även i ett sådant fall kan det vara svårt för den tidigare fadern att få till stånd en adoption av barnet eftersom modern troligtvis inte kommer samtycka till adoptionen. För det fall det är den rättsliga fadern som väckt talan om hävande av faderskapet torde det dessutom saknas en vilja att adoptera barnet. Saldeens förslag framstår som en praktiskt möjlig lösning, men då frågan om hävande av faderskap troligtvis är mest aktuell för det fall det föreligger en konflikt mellan barnets föräldrar är det enligt min mening dessvärre inte en realistisk sådan. Utifrån ett barnperspektiv är således en sådan lösning inte att föredra.

En reglering med tidsfrister är därför enligt min uppfattning att föredra framför adoption. Med en tidsfrist skulle barnets intresse av ett bestående familjeförhållande tillgodoses i större utsträckning än det gör idag. Från barnets perspektiv finns det emellertid även risker med tidsfrister. Med tidsfrister finns det en risk att det förutsätts vara barnets bästa att få sin genetiska far fastställd om talan väcks inom tidsfristen liksom det förutsätts vara barnets bästa att vara bibehållen sin rättsligt fastställda far efter tidsfristen gått ut. Med utgångspunkt i den

---

²⁰⁵ Se ovan avsnitt 3.6.2.

²⁰⁶ Se Grensman, *Juridisk abort för barnets bästa*.

²⁰⁷ Jfr ovan avsnitt 1.1.

²⁰⁸ Saldeen, *Något om faderns ställning i svensk rätt* s. 253 f.

analys som gjorts ovan är barnets bästa beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Det är därför viktigt att en prövning av barnets bästa görs i varje enskilt fall för att kunna tillgodose det enskilda barnets intressen. Från ett barnperspektiv vore ett alternativ, eller komplement, till en tidsfrist således en reglering som möjliggör en avvägning mellan de aktuella intressena i varje enskilt fall. En sådan reglering skulle i större utsträckning tillgodose det enskilda barnets bästa. För att på bästa sätt avgöra vad som är bäst för det enskilda barnet bör även barnet få möjlighet att framföra sin åsikt i frågan.

För att i större utsträckning tillgodose barnets intresse av kännedom om genetiskt ursprung samtidigt som intresset av ett bestående familjeförhållande beaktas skulle dessutom en kompletterande reglering som innebär att barn kan få reda på sitt ursprung utan att det påverkar det rättsliga faderskapet vara att föredra. En sådan möjlighet finns både vid adoption och assisterad befruktning med donerade könsceller.²⁰⁹ Att införa en sådan möjlighet skulle således innebära att barns intressen kan tillgodoses bättre än genom dagens reglering samtidigt som barn skulle likställas i större utsträckning.

9 Slutsatser och avslutande kommentarer

Det sägs att den svenska regleringen kring föräldraskap är förenlig med principen om barnets bästa. I uppsatsen synliggörs emellertid att den svenska regleringen kring hävande av faderskap inte ger utrymme för att beakta barnets bästa vid tillämpningen av reglerna. Barnets bästa har istället beaktats och format reglernas innehåll vid dess tillkomst. Det kan således konstateras att barnets bästa i svensk reglering kring hävande av faderskap tycks vara det som generellt sätt är bäst för alla barn; det enskilda barnets bästa kan inte beaktas inom nuvarande reglering. Som konstaterats ovan påverkas barn olika av ett hävt faderskap beroende på vilken situation det befinner sig i vid tidpunkten för hävandet. Det är emellertid inte säkert att det alltid är barnets bästa att få dess genetiska far fastställd som rättslig far eftersom det inte är säkert att han vill eller kan uppfylla samma funktion i socialt och ekonomiskt hänseende som en tidigare far gjort. Mot bakgrund av detta är min uppfattning att en reglering som innebär att ett faderskap ska hävas om genetisk släktskap saknas mellan barnet och fadern oavsett omständigheterna i det enskilda fallet, oavsett vilka konsekvenser det kan få för barnet och obeaktat barnets vilja inte kan anses vara förenlig med principen om barnets bästa. Beaktande av barnets bästa vid

---

²⁰⁹ Se även norsk rätt där en sådan möjlighet infördes 2013 i samband med att tidsfrister återinfördes, prop. 105 L s. 32.

utformningen av reglerna är enligt min uppfattning inte tillräckligt för att regleringen ska vara förenlig med principen om barnets bästa. För att regleringen ska vara förenlig med principen om barnets bästa krävs således enligt min mening att barnets bästa även beaktas vid tillämpningen av reglerna. Dagens reglering riskerar mot bakgrund av detta att bli särskilt problematisk när barnkonventionen inkorporeras i svensk rätt.

Om barnets bästa ska vara den främsta faktorn som beaktas i frågor om faderskap måste således lagstiftningen anpassas i takt med samhällets utveckling och förändrade synsätt. Ur ett barnperspektiv måste det vara viktigare att förebygga den rättsosäkerhet som kan uppstå vid ett hävt faderskap i form av sociala och ekonomiska konsekvenser än att upprätthålla dagens presumtion om det genetiska faderskapet som barnets bästa. För att stärka barnperspektivet i familjelagstiftningen måste vi således släppa föreställningen om genetik som grund för rättsligt faderskap och istället införa ett flexibelt system som möjliggör ett tillgodoseende av det enskilda barnets bästa. Om barnets bästa ska främjas i den svenska lagstiftningen måste vi alltså titta kritiskt på vår nuvarande ordning och istället försöka se situationen från barnets perspektiv.

Källförteckning

Offentligt tryck

Regeringens propositioner

Proposition 1949/93. *Med förslag till föräldrabalk m.m.*

Proposition 1975/76:170. *Om ändring i föräldrabalken m.m.*

Proposition 1978/79:12. *Om underhåll till barn och frånskilda m.m.*

Proposition 1981/82:168. *Vårdnad och umgänge m.m.*

Proposition 1982/83:8. *Om blodundersökning i faderskapsmål.*

Proposition 1997/98:7. *Vårdnad, boende och umgänge.*

Proposition 2005/06:99. *Nya vårdnadsregler.*

Proposition 2017/18:155. *Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap.*

Proposition 2017/18:186. *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.*

Statens offentliga utredningar

Lagberedningens förslag till revision av giftermålsbalken och vissa delar av ärvdabalken III år 1915. *Förslag till lag om barn utom äktenskap m.m.* [cit. LB III].

SOU 1946:49. *Ärvdabalksakkunnigas förslag till föräldrabalk.*

SOU 1979:63. *Barnets rätt.*

SOU 1997:116. *Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.*

SOU 2005:43. *Vårdnad – Boende – Umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar.*

SOU 2016:11. *Olika vägar till föräldraskap.*

SOU 2018:68. *Nya regler om faderskap och föräldraskap.*

Utländskt offentligt tryck

Norge

Proposisjon 105 L (2012–2013). *Endringer i barnelova (farskap og morskap).*

Proposisjon 85 L (2015–2016). *Endringer i barnelova m.m. (oppheving av tidsfristar i farskapssaker m.m.).*

NOU 2009:5. *Farskap og annen morskap.*

Finland

RP 91/2014 rd. *Regeringens proposition till riksdagen med förslag till faderskapslag och vissa lagar som har samband med den.*

Litteratur

Bunkholdt, Vigdis, *Det biologiske prinsipp – På vei ut av barnevernet?*, Tidsskriftet Norges barnevern, vol. 90 nr. 1 2013 s. 52–62.

Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis. En kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, femte upplagan, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2015, [cit. *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*].

Leviner, Pernilla, *Kärnfamiljsideal och fri familjebildning – oförenliga utvecklingsspår i den svenska familjerätten?*, Juridisk tidskrift nr. 3 2016/17 s. 625–642.

Mägi, Erik och Zimmerman, Lena-lea, *Stjärnfamiljejuridik*, Malmö: Gleerups Utbildning AB, 2015.

Nielsen, Linda, *Familieretten*, femte upplagan, Köpenhamn: Gjellerup, 2009.

Ryrstedt, Eva, *Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer*, SvJT 2003 s. 554–576.

Saldeen, Åke, Något om faderns ställning i svensk rätt. Saldeen, Åke (red.) i: *De lege. Några skrifter*, Juridiska fakulteten i Uppsala Årsbok 2004, Uppsala: Iustus förlag AB, 2004.

Schiratzki, Johanna, Barnets bästa mellan rättigheter och skyldigheter. Schiratzki, Johanna (red.), i: *Barnets bästa i Norden – Rättsfilosofi och rättslig begreppsbyggnad*, Tromsø: Det juridiske fakultet, 2001.

Schiratzki, Johanna, *Barnrättens grunder*, sjunde upplagan, Lund: Studentlitteratur, 2019.

Schwenzer, Ingeborg, *Model Family Code – From a global perspective*, Antwerpen: Intersentia, 2006.

Singer, Anna, *Barns rätt*, Uppsala: Iustus förlag AB, 2017.

Singer, Anna, *Barnets bästa – om barns rättsliga ställning i familj och samhälle*, sjunde upplagan, Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2019, [cit. Barnets bästa].

Singer, Anna, *Föräldraskap i rättslig belysning*, Uppsala: Iustus förlag AB, 2000.

Singer, Anna, *Naturens ordning – till barnets bästa?*, Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål s. 100–106, 2005.

Singer, Anna, *”Rätt” förälder? Om juridiken och DNA-tekniken*, Institutet för framtidsstudier nr 2 s. 10–14, 2007.

Singer, Anna, Sanning eller konsekvens? Om hävande av rättsligt föräldraskap. Singer, Anna och Linton, Marie (red.), i: *Förnuft, känsla och rättens verklighet – Vänbok till Maarit Jänterä-Jareborg*, Uppsala: Iustus förlag AB, 2014, [cit. Sanning eller konsekvens?].

Smith, Lucy och Lødrup, Peter, *Barn og foreldre*, sjunde upplagan, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2006.

Rättspraxis

Högsta domstolen

NJA 1944 s. 568.

NJA 1965 s. 417.

NJA 1985 s. 781.

NJA 1988 s. 525.

NJA 1995 s. 297.

NJA 1997 s. 645.

NJA 2006 s. 283.

NJA 2006 s. 505.

NJA 2013 s. 955.

NJA 2015 s. 675.

Hovrätten

RH 2016:73.

Högsta förvaltningsrätten (tidigare Regeringsrätten)

RÅ 2006 ref. 73.

Europadomstolen

Ahrens v. Germany, Application no. 45071/09, 22 maj 2012, [cit. Ahrens v. Germany].

Fröhlich v. Germany, Application no. 16112/15, 26 juli 2018, [cit. Fröhlich v. Germany].

Kautzor v. Germany, Application no. 23338/09, 22 mars 2012, [cit. Kautzor v. Germany].

Keegan v. Ireland, Application no. 16969/90, 26 maj 1994, [cit. Keegan v. Ireland].

Krisztián Barnabás Tóth v. Hungary, Application no. 48494/06, 12 februari 2013, [cit.

Krisztián Barnabás Tóth v. Hungary].

Mandet v. France, Application no. 30955/12, 14 januari 2016, [cit. Mandet v. France].

Marinis v. Greece, Application no. 3004/10, 9 oktober 2014, [cit. Marinis v. Greece].

Moretti and Benedetti v. Italy, Application no 16318/07, 27 april 2010, [cit. Moretti and Benedetti v. Italy].

Nylund v. Finland, Application no. 27110/95, 29 juni 1999, [cit. Nylund v. Finland].

Rasmussen v. Denmark, Series A no. 8777/79, 28 november 1984, [cit. Rasmussen v. Denmark].

Róžański v. Poland, Application no. 55339/00, 18 maj 2006, [cit. Róžański v. Poland].

Shofman v. Russia, Application no. 74826/01, 24 november 2005, [cit. Shofman v. Russia].

Yildirim v. Austria, Application no. 34308/96, 19 oktober 1999, [cit. Yildirim v. Austria].

Elektroniska källor

Baumilė, Vaida, Norvilienė, Giedrė och Šukys, Ernestas, *Biological versus social paternity – whose benefit droops the scales?*, http://www.ejtn.eu/PageFiles/14775/Written%20paper_Lithuania.pdf (hämtad 8 november 2019).

Grensman, Hanna-Karin, *Juridisk abort för barnets bästa*, <https://timbro.se/smedjan/juridisk-abort-for-barnets-basta/> (hämtad 14 oktober 2019).

Klefbom, Jenny, *Barns anknytning*, <https://www.psykologguiden.se/rad-och-fakta/barn-och-familj/barns-anknytning> (hämtad 16 oktober 2019).

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, *Statistik om familjerätt 2018* (Tabell 1 Faderskapsutredningar 1990–2018), https://mfof.se/download/18.7a15f94516e8e25421b1e2b2/1575009538447/Statistik%20om%20familjer%C3%A4tt%202018_tabeller.xlsx (hämtad 10 december 2019).

Norska barnombudsmannen, *Forslag til endringer i barneloven for å oppheve tidsfrister i farskapssaker*, http://barneombudet.no/wp-content/uploads/2017/01/tidsfrist_farskap.pdf (hämtad 7 oktober 2019).

Press release issued by the Registrar of the Court ECHR 018 (2016) 14.01.2016, *Quashing a formal recognition of paternity at the request of the child's biological father did not breach the convention*, <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-52706416550056&filename=Judgment%20Mandet%20v.%20France%20%20quashing%20of%20a%20legal%20recognition%20of%20paternity%20was%20not%20in%20breach%20of%20the%20Convention.pdf> (hämtad 13 november 2019).

Singer, Anna, *2019 års supplement till Barns rätt*, Uppsala: Iustus förlag AB, 2019, <https://iustus.se/content/uploads/2017/10/Supplement-Barns-r%C3%A4tt-februari-2019.docx.pdf> (hämtad 17 november 2019).

Statens medicinsk-etiska råd (SMER), *Assisterad befruktning*, <http://www.smer.se/teman/assisterad-befruktning/> (hämtad 22 oktober 2019).

Stortinget, *Dokument 8:62 S (2009–2010)*, <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/representantforslag/2009-2010/dok8-200910-062.pdf> (hämtad 25 november 2019).

Övriga källor

Ryrstedt, Eva och Göransson, Marie, Remissyttrande: Nya regler om faderskap och föräldraskap (SOU 2018:68), 2019, [cit. Remissyttrande till SOU 2018:68].

Socialstyrelsen, *Att fastställa faderskap*, Elanders Gotab AB 2005.

Unicef, *Handbok om barnkonventionen*, Printing Malmö AB 2008.

United Nations, Convention on the Rights of the Child, General comment No. 14 (2013) on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (art. 3, para. 1), [cit. CRC/C/GC/14].

Jag, Sofia Holgersson, registrerades på kursen HRO800 Examensarbete första gången höstterminen 2019. Jag har inte omregistrerats eller deltagit vid något tidigare examinationstillfälle.